

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ
КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему

*"Використання міжнародних стандартів у розв'язанні
проблеми заборгованості фізичних і юридичних осіб за
кредитними операціями (за матеріалами АТ КБ
Приватбанк)"*

Виконав:

здобувач II курсу, групи МЕВ-19вм
ОПП з Спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»
Гаркавенко О.В.

Керівник: Професор, д.е.н. Задоя А.О.

Дніпро
2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ У БАНКУ ТА ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ	12
1.1. Зміст процесу банківського кредитування. Класифікація та основні принципи організації обліку кредитних операцій банку за міжнародними принципами.....	12
1.2. Сутність проблемних кредитів, причини виникнення та їх класифікація за міжнародними стандартами.....	21
1.3. Методи управління проблемною заборгованістю в комерційному банку та міжнародна практика.....	28
1.4. Поняття внутрішньобанківського моніторингу проблемних кредитів банку.....	38
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЮЧОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНОЮ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	47
2.1. Загальна характеристика діяльності АТ КБ «ПриватБанк».....	47
2.2. Аналіз і оцінка якості кредитного портфелю банку АТ КБ «ПриватБанк».....	53
2.3. Використання досвіду міжнародної консалтингової компанії McKinsey & Company для стратегічного управління АТ КБ ПриватБанк.....	63
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» З ПРОБЛЕМНОЮ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ЮРИДИЧНИХ ТА ФІЗИЧНИХ ОСІБ.....	75
3.1. Пропозиції вдосконалення системи безпеки кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» на основі функціонального підходу.....	75
3.2. Створення ситуаційного центру управління проблемною	

кредиторською заборгованістю в АТ КБ «ПриватБанк».....	76
ВИСНОВКИ	83
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87
ДОДАТКИ	93

Завдання на кваліфікаційну роботу

УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ АЛЬФРЕДА НОБЕЛЯ

КАФЕДРА ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Освітній ступінь МАГІСТРА

ООП з міжнародних економічних відносин

Спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини

Затверджую:

Зав. кафедри _____

(підпис, прізвище, ім'я та по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

“ ____ ” _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на кваліфікаційну роботу здобувачу

Гаркавенко

Ольги

Василівни

1. Тема роботи: Використання міжнародних стандартів у розв'язанні проблеми заборгованості фізичних і юридичних осіб за кредитними операціями (за матеріалами АТ КБ Приватбанк)

2. Керівник роботи Задоя А.О., д.е.н., професор

Затверджені наказом від " ____ " _____ 20__ р., № _____

3. Термін здачі здобувачем закінченої роботи 10.01.21

4. Цільова установка та вихідні дані до роботи Дослідити міжнародні стандарти управління ризиками, ті їх використання у розв'язанні проблеми заборгованості фізичних та юридичних осіб,

5. Зміст роботи (перелік питань, які належить розробити): Теоретичні аспекти проблемних кредитів у банку та використання міжнародних стандартів, аналіз діючої системи управління проблемною кредиторською заборгованістю в АТ КБ ПриватБанк, шляхи вдосконалення роботи АТ КБ ПриватБанк з проблемною кредиторською заборгованістю юридичних та фізичних осіб

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали, посада)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1	Задоя А.О		
2	Задоя А.О		
3	Задоя А.О		

7. Дата видачі завдання _____

8. Календарний план виконання роботи

№ п/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	Закріплення керівника кваліфікаційної Роботи	До 01.09.2020	
2	Вибір та обговорення теми кваліфікаційної роботи	До 15.09.2020	
3	Остаточне затвердження теми кваліфікаційної роботи	До 20.09.2020	
4	Одержання завдання на кваліфікаційну роботу у наукового керівника	До 25.09.2020	
5	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	До 15.10.2020	
6	Виконання першого розділу	До 01.11.2020	
7	Збір матеріалів на підприємстві	До 15.11.2020	
8	Виконання другого розділу	До 25.11.2020	
9	Виконання третього розділу	До 20.12.2020	
10	Оформлення висновків і рекомендацій	До 24.12.2020	
11	Оформлення роботи, одержання відзиву	До 10.01.2021	
12	Попередній захист кваліфікаційної роботи	До 15.01.2021	
13	Захист кваліфікаційної роботи	21-25.01 2021	

Здобувач

Гаркавенко О.В

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Задоя А.О

АНОТАЦІЯ

Гаркавенко О.В. Використання міжнародних стандартів у розв'язанні проблеми заборгованості фізичних і юридичних осіб за кредитними операціями (за матеріалами АТ КБ Приватбанк)

У роботі проаналізована система управління кредиторською заборгованістю в АТ КБ «ПРИВАТБАНК» у періоди до націоналізації та після.

Проведено дослідження показників кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» за кредитною якістю у 2015-2017 рр. та розглянуто показники росту після впровадження стратегії міжнародної консалтингової компанії McKinsey & Company.

Визначені основні методи управління проблемними кредитами, які застосовуються в комерційних банках, а саме: методи реструктуризації: (продлонгація, кредитні канікули, рефінансування і т.д) та методи ліквідації (внутрішньобанківські та зовнішньобанківські).

Запропоновано доповнення до існуючого стратегічного управління ризиками, а саме створення ситуативного центру для більш прогнозованого та керованого управління проблемними заборгованостями.

Ключові слова: кредиторська заборгованість, міжнародні стандарти, ризик-менеджмент, реструктуризація, рефінансування, стратегія управління, ситуаційний центр.

SUMMARY

Garkavenko O.V. The use of international standards in solving the problem of debt of individuals and legal entities on credit transactions (on materials of JSC KB Privatbank).

The system of accounts payable management in JSC CB "PRIVATBANK" in the periods before and after nationalization has been analyzed in the paper.

A study of the indicators of the loan portfolio of JSC CB "PrivatBank" by credit quality in 2015-2017 has been conducted. The growth indicators after the implementation of the strategy of McKinsey & Company, an international consulting company, are considered.

The main methods of managing problem loans, which are used in commercial banks, are defined, namely: methods of restructuring: (prolongation, credit vacations, refinancing, etc.) and methods of elimination (internal and external).

Suggested addition to the existing strategic risk management namely, the creation of a situation center for more predictable and manageable management of bad debts.

Keywords: accounts payable, international standards, risk management, restructuring, refinancing, management strategy, situation center.

ВСТУП

В сучасних умовах становлення вітчизняної економіки зростає роль банківської системи, яка є основним двигуном розвитку в усіх сферах господарювання. Важливим елементом підтримки сучасного бізнесу та населення зі сторони банківських установ – є надання кредитів.

Саме тому сфера кредитування дуже щільно пов'язана з потребами розвитку національного виробництва та економіки в цілому. Тому обслуговуючи інтереси господарських суб'єктів, при цьому знаходячись у центрі сучасного грошово-фінансового господарства, кредит опосередковує зв'язки між державою, банком, товаровиробниками і населенням.

В свою чергу кредитні операції формують кредитний портфель банку, і нагальним постає питання про якість такого портфелю. Останнім часом спостерігається проблема зростання частки проблемних кредитів в структурі балансу, що призводить до дефіциту ліквідності банків, зниженню рівня капіталізації та прибутковості, обумовленого необхідністю формування резервів. Тому ефективне управління проблемними кредитами є обов'язковою умовою збереження фінансової стабільності банків.

Тому, особливу увагу привертає актуальність проблеми по удосконаленню роботи з кредитування установами банків України та доцільність проведення досліджень для розвитку цього питання.

Серед найбільш актуальних проблем банківських кредитних операцій і банківського кредитування, є питання організації та методики обліку кредитних операцій банків та управління кредитним портфелем, приведенню їх у відповідність з міжнародними нормами, правилами та принципами. Такі проблемні питання також досліджували такі учені як: Зіміна О.В., Соломин С. К., Бутинець Ф. Ф., Савлук М. І., Лазепко І. М., Васюренко О. В., Мороз А. М., Панов Г. С., Ковальчук Т. Т., Коваль М. М., Кочетков В. М., Примостка Л. О., Житна І.

П., Нескреба А. М., Івахненко В. М., Ільясов С. М., Батракова Л. Д. Чайковский Я. І., Дзюблюк О. В., Герасимович А. М., Колесников В. І., Кроливецька Л. П., Вітлінський Т. М., Пернарівський О. В., Кіндрацька Л. М., . та ін.

Хоча це питання вже досліджували значна кількість науковців, проте, воно досі залишається перспективним та актуальним напрямом дослідження. Оскільки особливо в період кризи гостро постала проблема наукового осмислення нових явищ у кредитній сфері, розробки технологій кредитного процесу та ефективних схем і їх використання на практиці. Особливо міжнародних стандартів.

Мета дипломної роботи – є теоретичне та практичне обґрунтування обліку та контролю проблемної дебіторської заборгованості фізичних та юридичних осіб за кредитними операціями, використовуючи міжнародні практики.

Тому були поставлені та вирішені такі завдання для реалізації мети:

- розглянути зміст процесу банківського кредитування. Класифікація та основні принципи організації обліку кредитних операцій банку;
- вивчити сутність проблемних кредитів, причини виникнення та їх класифікація;
- охарактеризувати методи управління проблемною заборгованістю в комерційному банку;
- вивчити поняття внутрішньобанківського моніторингу проблемних кредитів банку;
- надати загальну характеристику діяльності АТ КБ «ПриватБанк»;
- охарактеризувати облікове забезпечення управління кредитними операціями АТ КБ «ПриватБанк»;
- розглянути порядок обліку основної суми заборгованості та операцій з нарахуванням (сплати) процентних доходів (витрат) за етапами здійснення кредитного процесу;
- розглянути особливості обліку простроченої та сумнівної кредитної заборгованості та порядок формування і використання резервів для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями;

- розглянути особливості обліку позабалансових зобов'язань із кредитування;

- вивчити етапи контрольного супроводження кредитних коштів. Внутрішньобанківські методи і системи забезпечення економічної безпеки в сфері кредитування;

- проаналізувати та оцінити якість кредитного портфелю банку АТ КБ «ПриватБанк» використовуючи міжнародні практики;

- проаналізувати прибуток банку від кредитної діяльності;

- запропонувати вдосконалення системи безпеки кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» на основі функціонального підходу;

- визначення переваг створення ситуаційного центру управління проблемною кредиторською заборгованістю в АТ КБ «ПриватБанк».

Об'єктом дослідження є процеси обліку, аналізу та контролю проблемної кредиторської заборгованості юридичних та фізичних осіб .

Предметом дослідження є теоретичні положення, методичні засади та практичні аспекти обліку та контролю кредиторської заборгованості.

Теоретичною і методологічною основою дослідження є положення теорії фінансів і кредиту.

У роботі використано методи аналізу і синтезу, наукової абстракції, історичний та логічний підходи для дослідження сутності кредитних операцій, а також уточнення базових категорій та понять, що стосуються формування їх теоретичних засад; індукції та дедукції; графічний, статистичних порівнянь і т.д.

Інформаційною базою дослідження слугували законодавчі та нормативно-правові акти з питань регулювання кредитних відносин, монографічні дослідження, наукові публікації вітчизняних і зарубіжних учених, офіційна фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк», періодичні видання, інформаційно-аналітичні бюлетені, офіційні інтернет-ресурси.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що теоретичні узагальнення, висновки та пропозиції сприяють формуванню комплексного уявлення щодо обліку та контролю проблемної кредиторської заборгованості.

Виконана робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОБЛЕМНИХ КРЕДИТІВ У БАНКУ ТА ВИКОРИСТАННЯ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

1.1. Зміст процесу банківського кредитування. Класифікація та основні принципи організації обліку кредитних операцій банку за міжнародними принципами

Надання кредитів комерційним банком є досить важливим видом його діяльності. Розуміння процесу кредитування та основних його принципів є вкрай необхідним, оскільки це впливає на показники ефективності в діяльності банківської установи.

Якщо говорити про сутність процесу банківського кредитування, то він являє собою комплекс дій, пов'язаних з оформленням, видачею, обслуговуванням та погашенням кредиту.

Технології надання кредитів відрізняються залежно від професійної діяльності банку, його спеціалізації. Кожен банк обирає для себе свою методику оцінки кредитоспроможності та правила оформлення та підготовку укладення кредитного договору. Кредитні взаємовідносини та організація відносин між банком та клієнтом визначається багатьма факторами, включаючи стратегію і головну мету банку, кваліфікацію банківських працівників, розмір статутного та власного капіталу, кредитну політику банку тощо [17, с. 64].

Загалом процес кредитування складається з певних етапів, кожний з яких забезпечує рішення локального завдання, а разом досягається головна мета кредитних операцій – їх надійність і прибутковість для банку (рис.1.1).

Охарактеризуємо кожен етап більш детально. На першому етапі процесу банківського кредитування відбувається аналіз і попередній відбір заявок на отримання кредиту. Задля цього банк організовує експертизу щодо доцільності надання кредиту. На цьому етапі основне завдання для банківського працівника – збір найбільш точної інформації про потенційного позичальника.

Рис. 1.1. Етапи процесу банківського кредитування [26, с. 155]

Для цього аналізується відповідний пакет документів суб'єкта господарювання, котрий подає заявку на отримання кредиту (Додаток А).

Щоб отримати кредит, потенційний позичальник, перш за все, звертається в банк з відповідним клопотанням, в якому зазначає цільове призначення кредиту, його суму, строк користування, включаючи конкретні строки погашення, форми

забезпечення кредиту, а також додає коротку характеристику заходу, що кредитується, і розрахунок економічної ефективності від його запровадження.

Окрім того, на першому етапі кредитного процесу, потенційний позичальник надає певний перелік документів, що наведено в Додатку Б.

На вимогу банку, інколи позичальник має надавати додаткові документи та відомості щодо забезпечення своєчасного і повного повернення кредиту. Проте, якщо позичальник має постійні кредитні стосунки з банком, а також позитивну кредитну історію, то такий перелік документів може значно скорочуватися [10].

Відповідно до другої стадії, банк повністю перевіряє платоспроможність та фінансове становище позичальника. На даному етапі працівниками банку проводиться оцінка критеріїв, що зображено

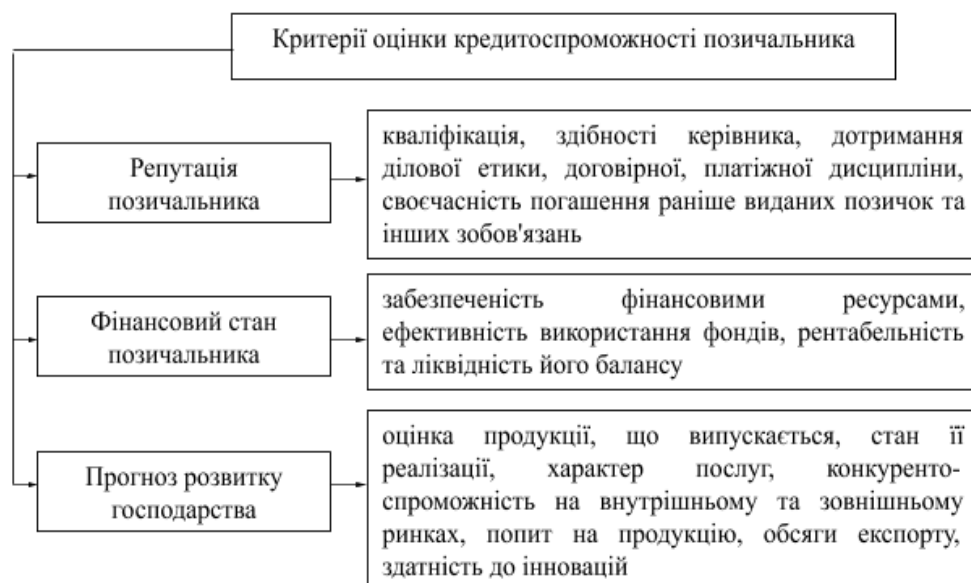

Рис. 1.2. Критерії оцінки кредитоспроможності позичальника при наданні кредиту [28, с. 216]

Перевірка кредитоспроможності позичальника проводиться різними підрозділами банку. Крім кредитного відділу банку, це можуть бути [24, с. 107]:

- відділ кредитування фізичних осіб або відділ кредитування юридичних осіб;

- служба безпеки банківської установи та юридичний відділ ;
- відділ ризик-менеджменту.

На підготовчому етапі, в разі позитивного рішення щодо надання кредиту, здійснюється його структуризація, тобто визначаються основні параметри кредитної угоди

Рис 1.3. Складові структуризації кредиту [30, с. 99]

Коли визначені основні параметри кредитної угоди, процес кредитування переходить до третього та основного етапу, на якому проводяться переговори про укладання кредитної угоди з клієнтом.

Зазначений етап розпочинається з підготовки умов кредитного договору. На основі узгодження всіх параметрів кредитної операції відповідними банківськими службами, складаються висновки щодо кредитування.

Висновки відповідних підрозділів банку разом із заявою на отримання кредиту та пакетом документів, одержаних від позичальника, заповненими кредитним працівником формами і таблицями, які визначені банком, подаються на розгляд кредитного комітету банку [16, с. 62].

У випадку якщо рішення кредитного комітету буде позитивне, тоді кредитна угода підписується представником керівництва банківської установи і позичальником. Після чого здійснюється процедура видачі кредиту.

Надання кредиту оформляється розпорядженням кредитного відділу банку своїй бухгалтерії про відкриття кредитного рахунку.

Четвертий етап кредитного процесу пов'язаний із його супроводженням. Тобто здійснюється контроль за своєчасним поверненням кредиту і повною виплатою процентів. Такий контроль здійснюється на систематичній основі шляхом моніторингу кредитного портфелю банку, оцінюванням стану кредитів та проведенням аудиторських перевірок.

Головною метою кредитного моніторингу є контроль ситуації аби не допустити підвищення кредитного ризику понад норму. Кредитний моніторинг є досить важливим заходом, тому що є велика кількість факторів, що впливають на зміну кредитоспроможності позичальника, та змінювати ймовірність ризику неповернення кредиту або несплати процентів у повному обсязі.

Окрім контролю, на заключному етапі кредитного процесу здійснюється повернення кредиту та сплата процентів по ньому. При цьому повернення кредиту може здійснюватися як одночасно, так і частково. Також можливе дострокове повернення кредиту, але за узгодженістю сторін. Можливим є також відстрочити кредит, таке допускається в окремих випадках при погіршенні фінансового становища позичальника. Така відстрочка надається банком на певний період та під підвищені проценти, що має бути визначено в кредитній угоді.

Тож, процес банківського кредитування включає в себе сукупність взаємозв'язків позичальника і банку з приводу здійснення кредитної операції. Саме від правильної організації кредитного процесу між банківськими підрозділами та їх працівниками, залежить ефективність прийняття рішень щодо кредитних проектів, а також мінімізації ризиків кредитної діяльності банку в цілому.

Важливим в процесі кредитування своїх клієнтів, є фінансовий облік кредитних операцій, який здійснюється у відповідності до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України [16], на основі якого банк самостійно розробляє внутрішній робочий план аналітичних рахунків.

Бухгалтерський облік кредитних операцій ґрунтується на принципах, загальноприйнятих у міжнародній практиці, зокрема [16]:

- безперервності діяльності установи банку;
- стабільності правил бухгалтерського обліку;
- поділу звітних періодів (нарахування доходів та видатків);
- дати операції;
- оцінки активів та пасивів;
- окремого відображення активів і пасивів.

В основу формування синтетичних рахунків для обліку кредитних операцій покладено класифікацію кредитів, запроваджену НБУ.

В Додатку В наведено основні види банківських кредитів в обліковому процесі.

Окрім зазначеної класифікації, кредити за типами поділяються на овердрафт, факторинг, врахування векселів, строкові, субординовані, операції фінансового лізингу, розміщення міжбанківських депозитів, операції купівлі активів з метою зворотного продажу (операції репо).

Таблиця 1.1

Особливості бухгалтерського обліку кредитів та кредитних операцій
[29, с. 258]

Види кредитів	Особливості бухгалтерського обліку
Кредити овердрафт (кредитування рахунку)	Бухгалтерський облік полягає в тому, що на дату укладення договору, відповідно до якого передбачається кредитування рахунку клієнта, банк відображає в обліку зобов'язання з кредитування. Суми за наданими кредитами у формі овердрафт відображаються в бухгалтерському обліку за дебетом поточних рахунків клієнтів на вимогу (юридичних та фізичних осіб), у результаті чого виникає дебетовий залишок на цих рахунках.

Продовження таблиці 1.1

Кредити овернайт	Облік здійснюється аналогічно до обліку наданих та отриманих кредитів. У разі зміни початкової дати кредиту, погашення (пролонгація) заборгованості відображається на відповідних рахунках з обліку короткострокових або довгострокових кредитів залежно від строку, що визначається від дати пролонгації договору до дати погашення кредитів.
Операції репо	Операція репо відображається в бухгалтерському обліку як наданий (отриманий) кредит під заставу цінних паперів. Зобов'язання за операцією репо відображається банком на позабалансових рахунках. Після перерахування коштів за операціями репо (надання кредиту) сума зобов'язань списується з позабалансових рахунків.
Факторингові Операції	Облік цих операцій характеризується тим, що на дату укладення договору факторингу сума, яку фактор (банк) зобов'язується сплатити клієнту, відображається за позабалансовими рахунками. Отримані відповідно до умов договору факторингу розрахункові документи клієнта обліковуються за номінальною вартістю за позабалансовими рахунками.
Операція з урахування векселів	У бухгалтерському обліку така операція відображається на рахунках з обліку кредитів. Якщо банк купує вексель з метою подальшого продажу або дострокового пред'явлення до погашення, то в бухгалтерському обліку така операція відображається за рахунками з обліку цінних паперів у портфелі банку на продаж. На дату укладення договору про врахування векселя банк відображає в обліку суму зобов'язань з кредитування за позабалансовими рахунками.

Якщо говорити про кредитний процес у контексті облікової процедури, то йому притаманні певні заходи відповідні обліковій політиці банку (рис. 1.4).

При відображенні кредитних операцій на рахунках бухгалтерського обліку, обов'язково беруть до уваги цільове спрямування кредиту. Звертаю увагу, що в даному випадку перевагу має саме цільове спрямування, ніж його форма. Для відображення конкретних кредитних операцій(у кожній групі рахунків)

відокремлюються рахунки неамортизованої премії та неамортизованого дисконту за наданими кредитами, простроченої заборгованості за наданими кредитами, нарахованих доходів та прострочених нарахованих доходів та рахунки для обліку наданих кредитів (у т. ч. короткострокових та довгострокових).

Забезпечення відображаються на рахунках дев'ятого класу, а для відображення кредитів у плані рахунків банку передбачено другий клас рахунків. Особливості бухгалтерського обліку кредитних операцій є те що на дату укладення договору банк обліковує зобов'язання з кредитування на позабалансових рахунках. У випадку надання кредиту сума зобов'язання з кредитування зменшується на суму наданих коштів і відображається в бухгалтерському обліку на балансових рахунках.

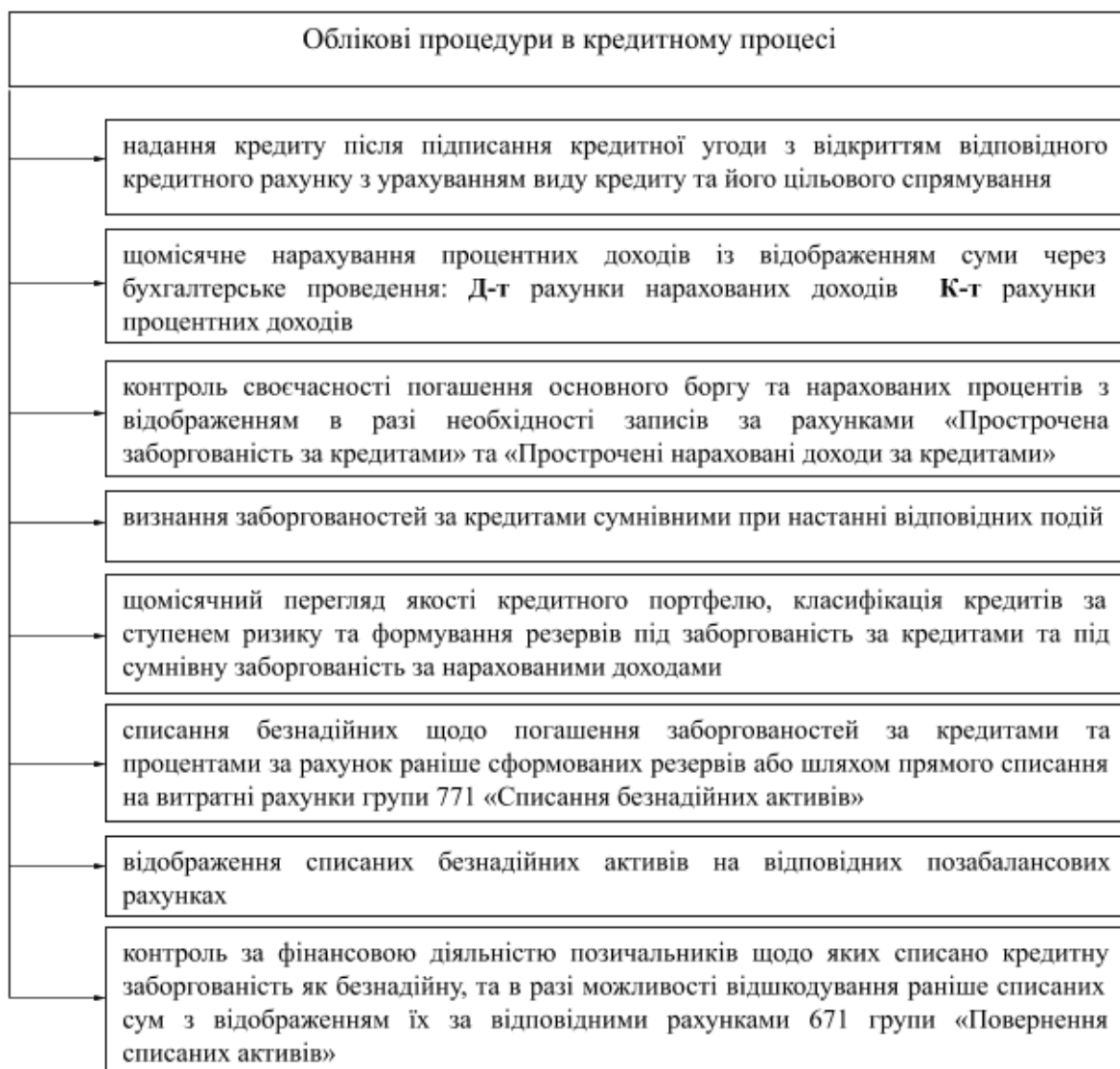

Рис. 1.4. Облікові процедури кредитного процесу [25, с. 116]

Дотримання загальних принципів обліку кредитних операцій можливе за виконання обов'язкового правила: пролонгована заборгованість, прострочена заборгованість, а також нараховані доходи та прострочені нараховані доходи мають обліковуватись за відповідними рахунками Плану рахунків, в якій обліковується номінал кредиту (сума основного боргу за кредитною угодою).

1.2. Сутність проблемних кредитів, причини виникнення та їх класифікація за міжнародними стандартами

Формування якісного портфелю - це одна з найважливіших складових розвитку як банківської системи в цілому, так і окремого банку. Особливу увагу потрібно приділяти ризик-менеджменту кредитних операцій, оскільки недосконале управління приведе до збільшення рівня кредитної заборгованості, негативно вплине як на ліквідність, так і на фінансову стійкість банку.

На сьогодні не існує єдиного підходу до розуміння сутності «проблемний кредит». Як відомо, аналіз рівня проблемної заборгованості банками відбувається самостійно, більш того, для вітчизняних банків алгоритм розрахунку проблемної заборгованості чітко не прописаний [23, с. 70].

Проблемні кредити визначаються більшістю банків визначає відповідно до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Таким чином, дана фінансова звітність орієнтується на судження банків та їхніх аудиторів. Наприклад, якщо взяти стандарт 39, то в ньому зазначена така інформація: «Корисність фінансового активу або групи фінансових активів зменшується і збитки від зменшення корисності виникають, якщо і тільки якщо є об'єктивне свідчення зменшення корисності внаслідок однієї або кількох подій, які відбулися після первісного визнання активу (подія збитку), і така подія (або події) збитку впливає (впливають) на попередньо оцінені майбутні грошові потоки від фінансового активу або групи фінансових активів, які можна достовірно оцінити. Проте може виникнути ситуація, коли стане неможливим ідентифікувати якусь одну, окрему подію, що спричинила зменшення корисності. В даному випадку, найвірогідніше, що поєднаний вплив кількох подій може спричинити зменшення корисності» [9].

Тож, проблемний кредит визначається через зменшення його корисності внаслідок настання певних подій.

Кожна країна аналізує рівень проблемної заборгованості на основі внутрішніх стандартів, невід'ємною складовою яких є трактування поняття проблемного кредиту. Зауважу, що для найбільш правильного аналізу якості кредитного портфеля, потрібно враховувати в обов'язковому порядку, думку експертів спеціальних агентств з приводу сутності поняття проблемності. Наприклад, Міжнародний валютний фонд (далі – МВФ) визначає проблемний кредит як зобов'язання, повне погашення якого сумнівне внаслідок неадекватного фінансового стану позичальника чи забезпечення за цим зобов'язанням, а також спостерігається прострочення сплати основного боргу й/або відсотків за ним більше 90 днів [9].

Серед найбільш відомих трактувань, є трактування Базельського комітету з банківського нагляду, в якому зазначається, що проблемний кредит- це кредитний продукт, за яким існують істотні порушення строків виконання зобов'язань перед банком, істотне погіршення фінансового стану боржника, погіршення якості забезпечення [39, с. 40]. Тож, визначення МВФ і Базельського комітету практично ідентичні і враховують три ознаки: погіршення фінансового стану, якість забезпечення і прострочення погашення кредиту. Проте є певні розбіжності, наприклад МВФ є більш конкретним, оскільки в їх визначенні вказується термін прострочення (більше 90 днів – період, коли кредит автоматично стає проблемним). Разом з тим такі словосполучення у визначенні Базельського комітету як «істотні порушення строків», «істотне погіршення фінансового стану», «погіршення якості забезпечення» можна трактувати по-різному [39, с. 42].

Систематизація існуючих визначень проблемного кредиту засвідчила, що в своїй більшості вони базуються на визначеннях МВФ та Базельського комітету і розглядають проблемний кредит за такими ознаками: своєчасність погашення кредиту, погіршення фінансового стану позичальника та недостатність забезпечення (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Визначення сутності «проблемний кредит» різними вченими

Автор	Визначення
Т. Болгар [12, с. 14]	Проблемний кредит – кредит, за яким своєчасно не проведено один чи кілька платежів, або виникли обставини, що викликають сумніви стосовно своєчасного та повного повернення наданого кредиту через фінансову нестійкість позичальника, недостатню забезпеченість чи незабезпеченість кредиту, або з інших причин, що впливають на можливість неповернення кредиту та відсотків за його користування позичальником
Н. Ткаченко [50, с. 421]	Проблемний кредит – кредит, за яким своєчасно не проведені один чи кілька платежів, через погіршення фінансового стану боржника, існує потенційна загроза часткової або повної втрати для банку його коштів за кредитними зобов'язаннями, що може призвести в майбутньому до економічних збитків банку
В. Кльоба [27, с. 240]	Проблемний кредит – кредит, за яким банк вбачає небезпеку своєчасного і повного його погашення внаслідок дії різноманітних чинників (економічних, юридичних, соціальних тощо)
О. Васюренко [15, с. 296]	Проблемними вважаються видані кредити (сума основного боргу), платежі за якими не здійснюються у початкові встановлені терміни
В. Лагутін [31, с. 121]	Проблемна заборгованість за кредитами – це сукупність простроченої заборгованості, а також частини строкової та реструктурованої заборгованості, за якими встановлено ознаки проблемності повернення, пов'язані з недостатністю або відсутністю забезпечення за кредитом, наявністю ознак фінансових проблем у позичальника або наявністю негативної інформації про його здатність виконати свої зобов'язання

Із зазначеного вище, найбільш прийнятним є визначення проблемного кредиту В Лагутін [31], який крім зазначених ознак, розглядає додатково ще й наявність негативної інформації про здатність позичальника виконати свої

зобов'язання. Важливим є і те, що В. Лагутін до проблемних кредитів відносить не тільки прострочену, а й частину строкової та реструктуризованої кредитної заборгованості, за якими встановлено ознаки проблемності повернення.

Але при визначенні проблемного кредиту, науковці [35; 46] не враховують несплачених відсотків та фінансових зобов'язань з кредитування, кількість днів прострочення, організаційні ознаки проблемності, які в комплексі з фінансовими дозволять підвищити ефективність управління проблемними кредитами.

Критично проаналізувавши вищенаведені визначення проблемного кредиту (в табл. 1.2), пропонується розглядати це поняття як у вузькому так і в широкому значенні. Проблемний кредит, найбільш поширене та вузьке значення – це прострочений кредит/фінансове зобов'язання та нараховані доходи за цими операціями, по яким понад 90 днів вийшли терміни сплати, тобто прострочились. Тоді ця кредитна заборгованість, класифікована за IV і V категоріями якості. Таке тлумачення вже певною мірою співпадає з визначенням Національного банку України [40] як негативно-класифікований кредит.

Якщо розглядати більш широке розуміння, то потрібно включати реальну проблемну кредитну заборгованість та потенційну проблемну кредитну заборгованість в визначення проблемного кредиту. Тоді це буде сукупність простроченої кредитної заборгованості (кредитів/фінансових зобов'язань, відсотків), строк сплати за якою прострочений більше 31 дня за основним боргом та/або відсотками, та частину заборгованості за пролонгованими кредитами, за реструктуризованими та рефінансованими, за якими існує ризик несвоєчасного погашення заборгованості зниження ринкової вартості забезпечення, погіршення фінансового стану позичальника, та/або мають місце організаційні ознаки проблемності. Таке визначення включає крім кредитів III, IV і V категорії якості, також потенційно проблемні кредити, для яких, крім вищезазначених ознак проблемності повернення кредиту, характерні також організаційні особливості [39, с. 43]:

- несвоєчасне подання позичальником фінансової звітності та небажання надати пояснення за даними звітності;
- часті зміни юридичної адреси, місця знаходження, номерів телефонів і т.д.;
- радикальні зміни у складі керівників підприємства-позичальника;
- тривала відсутність контактів з керівництвом та співробітниками підприємства;
- часті прохання відстрочити виплати за раніше виданими позиками;
- необґрунтовані зміни в планах діяльності позичальника, перехід на нові ринки збуту продукції;
- несприятливі тенденції розвитку ринку, на якому здійснює свою фінансово-господарську діяльність позичальник.

Це дає підстави відносити до проблемних позик не тільки прострочені, а й сумнівні щодо повернення кредити, виходячи з того, що правовими актами НБУ визначене таке трактування понять [3]:

- прострочені кредити. До них можемо віднести заборгованості, які не погашені в термін (строк), встановлений договором;
- сумнівні кредити. Особливість цих кредитів полягає в тому, що виконання зобов'язань із боку позичальника/контрагента банку в повній сумі, з урахуванням фінансового стану позичальника й рівня забезпечення, під загрозою, ймовірність повного погашення кредитної заборгованості низька й становить 50 відсотків чистого кредитного ризику. Кількість календарних днів прострочення становить 91-180 днів.

Крім того, однією з важливих складових є реструктуризовані, рефінансовані та переоформленні кредити. Розглянемо більш детально.

Реструктуризовані кредити – визначення цих кредитів заключається в тому, що по ним вже було змінено умови повернення кредиту, як правило клієнту тимчасово надаються пільгові умови погашення, або це може бути зменшення розміру щомісячного платежу, серед варіантів є також тимчасове відстрочення

погашення основної суми кредиту та/або процентів. Також дієвим способом є зміна графіку погашення, а саме збільшення строку кредитування, та можливість скасувати пені та штрафні санкції за несвоєчасне виконання зобов'язань по кредиту повністю або частково. Для валютних кредитів актуально здійснення конвенції (переведення валютних кредитів у гривневі) [7].

Переоформлені кредити – такий варіант можливий при переносі (переоформленні) кредиту на іншу фізичну або юридичну особу.

Рефінансовані кредити – оформлення такого варіанту можливе при оформленні нового кредиту на погашення раніше взятих кредитних зобов'язань [7].

До проблемних кредитів відносять виключно суму прострочених платежів за кредитом згідно даних бухгалтерської звітності, а не загальний обсяг кредитів, за якими допущено прострочення.

Відповідно до наведених визначень та базуючись на дослідженнях учених можна виділити певні види проблемних кредитів (рис. 1.5).

Рис. 1.5. Класифікація проблемних кредитів [45, с. 174]

Існують різні підходи щодо класифікації проблемних кредитів, розглянемо найбільш відомі варіанти у літературі. Зокрема, класифікації, запропоновані А. М. Мороз [37] доцільно використовувати при обґрунтуванні вибору інструментів управління проблемними кредитами банку. Це дозволить підвищити ефективність управління, уникнути зайвих витрат. У Постанові НБУ № 351 також представлений підхід щодо класифікації проблемних кредитів [7].

Як відомо, впродовж певного періоду часу, можна спостерігати чимало сигналів, які свідчать про порушення фінансового стану позичальника та ймовірність несплати ним кредитних зобов'язань. Л. М. Пісьмаченко [43, с. 39] розглядає внутрішні (методологічні, регламентувальні, організаційні та фінансово-бухгалтерські) та зовнішні (пов'язані із діяльністю позичальника та зі зміною зовнішнього середовища) фактори, на основі яких можна передбачити зміни якості кредитного портфеля.

Економісти-практики [18; 34] вважають, що особливу увагу слід приділити факторам, пов'язаним із діяльністю банку, оскільки вони є керованими і контролюються менеджментом банку.

Отже, якість кредитного портфеля є визначальним чинником фінансової стабільності окремих банків та банківської системи в цілому. Проблемна кредитна заборгованість є основним фактором зростання кредитного ризику, а її різке збільшення може негативно вплинути на платоспроможність банку. У зв'язку з цим особливого значення набуває підвищення ефективності управління проблемними кредитами, яке у свою чергу, неможливо здійснити без чіткого розуміння сутності проблемного кредиту та класифікації його видів.

Систематизація існуючих підходів до розуміння сутності проблемного кредиту дозволила розглянути його як у вузькому розумінні (реальна проблемна заборгованість), так і в широкому розумінні (сукупність реальної та потенційної проблемної кредитної заборгованості). Тому, на основі запропонованого визначення проблемного кредиту, була розроблена його класифікація,

використання якої сприятиме підвищенню ефективності управління якістю кредитного портфеля банків.

1.3. Методи управління проблемною заборгованістю в комерційному банку та міжнародна практика

Методи управління проблемною заборгованістю можуть бути як зовнішні, так і внутрішньобанківські.

На рівень проблемної заборгованості банківських установ мають змогу впливати такі суб'єкти [44, с. 177]:

- держава (в особі Національного банку, інших контролюючих органів та установ, комітети Верховної Ради України, Кабінет Міністрів України);
- банківські установи (в особі акціонерів, членів правління, аналітичних підрозділів);
- спілки та інші об'єднання банківських установ, покликані відстоювати інтереси кредиторів з окремих питань.

Зазначені суб'єкти можуть брати пряму чи опосередковану (через своїх представників) участь у розробці регламентуючих документів, спрямованих на регулювання проблемних активів банківських установ держави. Проте, головним регулятором кредитних відносин в Україні є держава.

До методів управління проблемними кредитами, які застосовуються державою, належать: розробка рекомендацій банківським установам, затвердження положень з основних проблем щодо збору проблемних боргів та запровадження тимчасових адміністрацій у проблемні банківські установи.

Для поліпшення якості кредитного портфеля комерційних банків НБУ прийнято низку нормативних документів. Серед них можна виділити: Постанову НБУ «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» від 30.06.2016 р. №351 [7], а також «Рекомендації щодо роботи банків з позичальниками –

фізичними особами, які мають заборгованість за споживчими кредитами та потрапили в скрутне фінансове становище» схвалені постановою Правління НБУ від 06.08.2009 р. № 461 [8].

У сучасній науковій думці розрізняють два основні методи управління проблемними активами банку [19, с. 8]:

1. Метод реабілітації – це співпраця з позичальником, особливість полягає в тому, що розробити план дій щодо повернення кредиту можливо гуртом.

2. Метод ліквідації проблемного кредиту – особливість полягає в тому, що погашення кредиту(повне або часткове) буде за рахунок продажу забезпечення за кредитом або іншого майна позичальника. Також все включається процес залучення до погашення кредиту гарантів та поручителів, продаж або передача проблемного активу третій стороні або його списання.

Процес реабілітації складається з таких етапів [38]:

1. З'ясування ситуації щодо виникнення проблемної заборгованості.
2. Особиста зустріч з проблемним клієнтом і розробка плану дій з погашення проблемної заборгованості.
3. Реструктуризація проблемної заборгованості.
4. Контроль за погашенням реструктуризованої заборгованості.

Реструктуризація, згідно з Постановою Правління НБУ від 30.06.2016 р. №351, – це зміна істотних умов за попереднім договором з метою пом'якшення вимог до боржника у зв'язку з фінансовими труднощами боржника та необхідністю створення сприятливих умов для виконання ним зобов'язань за активом (зокрема: зміна процентної ставки; часткове прощення боргу; зміна графіка погашення боргу (строків і сум погашення основного боргу, сплати процентів/комісій); зміна розміру комісії) шляхом укладання додаткової угоди з боржником [7].

Кожен банк самостійно обирає метод боротьби з проблемними кредитами, але метод реструктуризації, є менш радикальним і враховує інтереси як позичальника, який потрапив у скрутне фінансове становище, так і банківської

установи. Перевагою методу реабілітації для фінансової установи є постійне, хоч і планомірне, надходження коштів на рахунки. Крім того, реструктуризувавши проблемний кредит, банк надає позичальнику можливість покращити рівень своєї платоспроможності.

Розглянемо кожен із методів реструктуризації та ліквідації проблемних кредитів.

Реструктуризація проблемної заборгованості це вигідний варіант для позичальника, який потрапив у скрутне фінансове становище, тому для збереження його як клієнта при оформленні реструктуризації, передбачається зміна терміна чи умов кредитування на більш посильні. Сучасні банківські установи використовують такі варіанти реструктуризації: пролонгація кредиту; надання банком кредитних канікул; зміна схеми погашення кредиту з класичної на ануїтетну; переведення боргу на іншого позичальника; рефінансування кредиту; конверсія; зниження відсоткової ставки; капіталізація відсотків.

Рис. 1.6. Методи управління проблемними кредитами банку [48, с. 165]

Пролонгація кредиту – продовження строку дії кредитного договору при наявності у позичальника фінансових проблем. Вигідним варіантом для проблемного клієнта є зменшення суми щомісячного платежу. Але необхідно враховувати той факт, що за послаблення щомісячного грошового навантаження позичальнику доведеться зіткнутися з подорожчанням кредиту, тобто загальна сума переплати за весь період кредитного договору зростає [21, с. 122].

Надання кредитних канікул передбачає зменшення кредитного навантаження протягом певного періоду. Зазвичай, на практиці кредитні канікули означають сплату позичальником тільки відсотків по кредиту протягом деякого періоду (тіло кредиту не сплачується). Цей метод реструктуризації на сьогодні є досить популярним і дієвим, особливо в період пандемії.

Кредитні канікули можна брати у будь який період виплати кредиту. Проте тривалість наданих кредитних канікул може бути різною, : від декількох місяців до року.

Зміна схеми погашення проблемного кредиту, як правило має вигляд переходу з класичної схеми погашення на ануїтетну. Пояснюється це тим, що при виникненні фінансових проблем у позичальника, останньому легше сплачувати фіксований щомісячний платіж при ануїтетній схемі погашення, котрий буде на 15-25% нижчий, ніж аналогічний платіж при класичній схемі погашення. Використовуючи такий метод реструктуризації проблемного кредиту, позичальник має усвідомлювати, що зменшуючи щомісячний платіж, загальна сума переплати по кредиту буде вищою, ніж при класичній схемі погашення. Для банківської установи зміна схеми погашення кредиту у вказаному напрямку буде вигідна у тому разі, якщо кредит не буде виплачений достроково або буде виплачений достроково – у другій половині терміну погашення кредиту, адже основний процентний тягар при ануїтетній схемі погашення позичальник сплачує саме в першій половині терміну виплати кредиту [20, с. 267].

Розглянемо метод управління проблемними кредитами банку, як рефінансування. Це один із поширених методів. У широкому розумінні поняття «рефінансування» являє собою не тільки метод управління проблемними кредитами – ця категорія включає у себе кредитування банківських установ центральним банком країни, міжбанківські кредити, облігаційні позики. Але, зважаючи на мету дослідження, під рефінансуванням слід розуміти тільки ту складову частину категорії, котра пов'язана з проблемною заборгованістю. Під рефінансуванням проблемної заборгованості будемо розуміти погашення кредитного зобов'язання за допомогою отримання іншої позики.

Рефінансування проблемного кредиту — тут існує декілька варіантів. Можливий варіант міжбанківського кредитування, конверсії або переведення боргу на іншого позичальника, тобто на 3-тю особу.

Переведення боргу на 3-тю особу – це доволі складна процедура і не кожен вітчизняний банк тримає її в арсеналі методів погашення проблемних кредитів.

Відповідно до ст. 520 Цивільного Кодексу України [1] боржник у зобов'язанні може бути замінений іншою особою (переведення боргу) лише за згодою кредитора, якщо інше не передбачено законом.

Рефінансування через третю особу – це фактично покупка заставного майна проблемного позичальника з одночасним оформленням нового кредиту на третю особу

Рис. 1.7. Рефінансування через третю особу [40]

Ця процедура складається з таких етапів:

1. Майно, яке було предметом застави за простроченим кредитом виводять із застави.

2. Оформляється договір купівлі продажу майна.

3. Наступним етапом видається кредит, для фінансування покупки майна. Важливим моментом є те, що кошти які будуть видані новому позичальнику, фактично будуть спрямовані на погашення проблемного кредиту боржника, а новий позичальник починає розраховуватися з банком за отриманим кредитом [1].

Для можливості реалізації даного методу управління проблемними кредитами новий позичальник має відповідати таким вимогам. По-перше, це високий рівень платоспроможності, котрий на даному етапі економічної ситуації у країні оцінюється на багато жорсткіше, ніж до початку економічної кризи.

Значним аспектом є наявність офіційних доходів, які мають суттєво перевищувати платежі по кредиту.

Наступною вимогою, що банк пред'являє новому позичальнику – це можливість надати початковий внесок, котрий би перекрив прострочену частину кредиту.

Переведення проблемного боргу на іншого позичальника - це дієвий метод для управління проблемними кредитами в фінансовій установі. Використовуючи цей метод, банк має можливість покращити якість кредитного портфелю шляхом погашення простроченої суми по кредиту або закриттям проблемної заборгованості в повному обсязі.

Крім того, для проблемного клієнту, переведення простроченого боргу на іншого позичальника – не найгірший варіант виходу із складної ситуації. По-перше, справа не доводиться до суду. По-друге, це добровільний спосіб погашення. Проте, незважаючи, що справа не доходить до примусового стягнення, все ж таки позичальник втрачає заставне майно [41, с. 88].

Міжбанківське кредитування — це один із видів рефінансування, за яким отримується новий кредит в іншому банку для погашення проблемного кредиту. Цей метод вирішення проблемної ситуації може привабити позичальника, який потрапив у скрутне фінансове становище, більш вигідними умовами кредитування. Але позичальнику обов'язково необхідно врахувати суми нових комісій для отримання кредиту, страхування майна та інших обов'язкових платежів при оформленні нового кредиту, і тільки після цього приймати рішення про доцільність такого методу закриття проблемного кредиту.

Для фінансової установи не має значення у який спосіб позичальник буде вирішувати свої фінансові проблеми. Тому такий метод управління проблемною заборгованістю, є прийнятним.

Конверсію, або переведення валютного кредиту у гривневий, теж можна віднести до видів рефінансування проблемної заборгованості.

Для клієнта з проблемним кредитом, такий варіант, як зниження відсоткової ставки – найбільш вигідний варіант реструктуризації. Проте для фінансової установи, це не дуже популярний метод, оскільки видані кредити – це залучені ресурси, за котрі потрібно платити. Використовуючи цей метод, банк втрачає свої відсоткові доходи. Тому цей варіант підходить тільки для важливих клієнтів, наприклад, працівникам банку, VIP-клієнтам [13, с. 248].

Наступний метод, це зниження відсоткової ставки при умові дострокового погашення частини боргу, цей метод використовують лише деякі банки. До цього методу можна віднести й надання додаткового ліквідного забезпечення за кредит.

Крім того, ще один метод, який використовують з іншими видами, це повне або часткове скасування нарахованих і несплачених боржником фінансових санкцій (штрафів, пені, неустойки) за несвоєчасне внесення платежів за кредитом.

Ліквідація проблемного кредиту - це заключний метод, коли вичерпані всі можливості повернення кредиту включаючи реструктуризацію. При ліквідації використовують внутрішньобанківські та зовнішньобанківські методи. Розглянемо ці дві групи методів.

Внутрішньобанківські методи - найбільш поширені, вони передбачають роботу на стягнення проблемної заборгованості виключно силами працівників банку. До них можемо віднести також підготовку та ведення претензійно позовної роботи. Якщо є поручитель - то це робота з ними, а також списання активу, якщо він став безнадійним.

Претензійно-позовну роботу пропонуємо умовно поділити на два напрями у залежності від виду проблемного кредиту [32, с. 133]:

- претензійно-позовна робота із забезпеченими проблемними кредитами;
- претензійно-позовна робота із незабезпеченими проблемними кредитами.

Банк має право одержати задоволення своїх вимог за рахунок предмета застави, якщо кредит є забезпеченим, у разі невиконання або неналежного виконання проблемним клієнтом зобов'язань з повернення тіла кредиту та відсотків за користування. Одержати це право банк може шляхом звернення про

стягнення на предмет застави на підставі рішення суду, на підставі виконавчого напису нотаріуса та на підставі домовленості між банком та позичальником (позасудове врегулювання питання) [49, с. 157].

Одним з методів управління проблемними активами банку також є ліквідація заборгованості за рахунок відшкодування страховою компанією наслідків страхового випадку.

Безумовно, такий метод може використовуватися лише тоді, коли погашення проблемної заборгованості відбувається шляхом стягнення на предмет застави, з котрим стався страховий випадок.

Якщо застосування внутрішньобанківських методів ліквідації проблемної заборгованості неможливе, кредитор вдається до зовнішньобанківських методів, до котрих відносять: передачу проблемних активів у управління третій особі (колектору) без оптимізації балансу, передачу або продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу, продаж проблемних активів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу, сек'юритизацію активів. Розглянемо вказані методи.

Одним із методів управління проблемною заборгованістю, є передача таких активів у управління третій особі (колекторській компанії). Цей метод з'явився не так давно, проте як став доволі швидко розвиватися.

Період економічної кризи в Україні 2008-2009 рр. характеризувався значним погіршенням платоспроможності населення, через що обсяг неплатежів по кредитах помітно збільшився. Криза тих років, стала поштовхом для розвитку колекторського бізнесу в Україні.

На сьогоднішній день найбільш поширеною формою співпраці банківських установ і колекторських компаній є передача проблемних портфелів банків для надання послуг з повернення кредитів на комісійній основі. Для цього банк та колекторська компанія укладає угоду, відповідно до котрої колектори проводять роботу з боржниками. Винагородою колекторів стає обумовлений відсоток із

погашених боржниками сум – комісія. Тобто передача портфелю йде на умовах аутсорсингу.

Банківська установа відповідно до ст. 512 Цивільного Кодексу України [1] може передати право вимоги по зобов'язанню третій особі. Таким чином буде використовуватись метод ліквідації проблемної заборгованості, а саме - заміна кредитора в зобов'язанні або продаж проблемного активу.

Оформленням договору переуступки права вимоги - найчастіше саме таким чином відбувається продаж заборгованості від банку, новому кредитору.

Крім того, продаж права вимоги можливе з дисконтом, величина якого залежить від багатьох тригерів. Наприклад, це фінансовий стан позичальника або ступінь проблемності кредиту, тощо.

а. Згідно ст. 516 Цивільного Кодексу України [1] заміна кредитора у зобов'язанні здійснюється без згоди боржника, якщо інше не встановлено договором або законом. Таким чином переуступка права вимоги боргу не потребує згоди клієнта.

Зміна кредитора можлива навіть шляхом продажу проблемних активів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу. Це означає, що згодом можуть передати проблемний портфель колекторським компаніям. Така схема управління проблемними активами пояснюється тим, що в даний час на законодавчому рівні діяльність факторингових компаній, на відміну від колекторських, регулюється чіткіше [1].

Вказаний метод управління проблемними активами банку використовується не часто. Оскільки в складні часи, в умовах кризи ліквідності, лише деякі компанії можуть дозволити покупку проблемних портфелів, не маючи при цьому впевненості у стовідсотковому поверненні боргів.

Передачу або продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу через механізм SPV onshore/offshore як метод управління проблемними активами банківських установ активно використовується у інших країнах.

Сек'юритизація активів - це один з методів управління проблемними кредитами банку. Методичні вказівки з інспектування банків дають таке тлумачення. Сек'юритизація активів – це перерозподіл ризиків шляхом трансформації активів банку – позик та інших активів – у цінні папери для продажу інвесторам. Згідно яких банк емітує цінні папери від власного імені або через дочірні установи, однак такі папери «прив'язуються» до конкретних активів банку – сплата доходу та погашення цінних паперів залежить від отримання банком доходу та основної суми кредитів [47, с. 75].

Отже, підводячи підсумки дослідження, можна сказати, що ефективна організація управління проблемними кредитами банку набуває у даний час особливо важливого значення та необхідності розробки нових методологічних підходів до визначення оцінки проблемних кредитів як важливого елементу системи управління.

1.4. Поняття внутрішньобанківського моніторингу проблемних кредитів банку

Здійснення банками активних, пасивних операцій, надання послуг та продуктів супроводжуються ймовірністю виникнення різних видів ризиків. Особливо це явище присутнє при здійсненні банківських операцій, пов'язаних з процесом кредитування. Саме неврахування всього комплексу банківських ризиків у кредитуванні, неспроможність більшості банків сприймати ризики як систему і призвели останнім часом до різкого зростання показника проблемної заборгованості. Управління проблемними кредитами банку має включати не лише застосування превентивних заходів з якісного кредитування та впровадження заходів з нормалізації якості обслуговування кредитів. Важливу роль у даному контексті відіграє якісний моніторинг процесів, які відбуваються у сфері кредитування.

Кредитний моніторинг, це процес, який спрямований на виявлення, оцінку та ліквідацію можливих ризиків. Такі ризики можуть виникати на будь-яких етапах кредитного процесу [34, с. 274]. Саме тому моніторинг направлений на відслідкування процесів, що відбуваються у сфері кредитування. Кредитний моніторинг це своєрідний індикатор, спрямований на визначення коливань у бізнесі кредитування, своєчасне визначення можливих ризиків, а також стимулює компетентні підрозділи банківської установи до своєчасного адекватного реагування.

Для забезпечення ефективності та надійності здійснення кредитних операцій потрібна організація постійного моніторингу на всіх стадій реалізації кредитного процесу.

Для більш конкретного розуміння сутності внутрішньобанківського моніторингу пропонуємо розглянути його основні цілі. Серед них [46, с. 124]:

- миттєве виявлення відхилень фактичних результатів фінансової діяльності від передбачуваних, що викликають зниження її ефективності;
- виявлення причин, що викликали це відхилення. Наступним кроком йде розробка пропозицій коригування окремих напрямів фінансової діяльності з метою її нормалізації та підвищення ефективності. Слід зазначити, що внутрішньобанківський моніторинг має здійснюватись за базовими принципами

Таблиця 1.3

Принципи моніторингу проблемних кредитів та шляхи їх реалізації [36]

Назва принципу	Реалізація принципу
Вибір для спостереження найбільш важливих напрямів і цільових показників фінансової діяльності	Базується на раніше сформованих цільових стратегічних фінансових нормативах і найважливіших показниках фінансових планів і бюджетів, що визначають пріоритетні напрями внутрішнього фінансового контролю
Побудова системи інформативних (первинних) звітних показників за кожним напрямом фінансової діяльності	Базована на даних фінансового й управлінського обліку

Продовження таблиці 1.3

Розробка системи узагальнюючих оціночних (аналітичних) показників, які відображають фактичні результати фінансової діяльності в розрізі різних її аспектів	Побудова алгоритмів розрахунку окремих оціночних показників із використанням первинної інформаційної бази контролю та методів фінансового аналізу
Встановлення періодичності формування звітної бази даних (інформативних і оціночних показників)	Визначення періодичності «терміновістю реагування», тобто своєчасністю здійснення внутрішнього контролю за окремими аспектами фінансової діяльності (оперативне зведення, місячний звіт, квартальний звіт)
Встановлення розмірів відхилень фактичних результатів фінансової діяльності від передбачених	Розрахунок розмірів відхилень в абсолютних і відносних показниках
Аналіз основних причин, які викликали відхилення фактичних результатів фінансової діяльності від передбачених	Виділення показників, за якими спостерігаються «критичні відхилення» від цільових нормативів і показників фінансових планів та бюджетів, за кожним з котрих виявляються причини, що їх викликали
Визначення системи дій при встановлених відхиленнях фактичних результатів фінансової діяльності від передбачених	Система дій полягає в алгоритмах: а) «нічого не вживати» – використовується в тих випадках, коли розмір відхилень значно нижче за встановлений критичний критерій; б) «усунути відхилення» – передбачає розробку заходів щодо забезпечення виконання нормативних або планових показників; в) «змінити систему нормативних або планових показників» – використовується в тих випадках, коли виконання встановлених нормативних показників нереально
Виявлення резервів нормалізації фінансової діяльності та підвищення її ефективності	Реалізація цього принципу пов'язана з використанням алгоритму «усунути відхилення»
Обґрунтування пропозицій зміни окремих цільових фінансових нормативів і планових показників	Реалізація цього принципу пов'язана з використанням алгоритму «змінити систему нормативних або планових показників», якщо можливості нормалізації окремих аспектів фінансової діяльності обмежені або взагалі відсутні

Головною метою здійснення банком моніторингу кредитних операцій є своєчасне виявлення передумов виникнення проблемного кредиту, а також розроблення та впровадження комплексних методів відновлення повноцінного обслуговування позичальником кредитної заборгованості.

Отже, з'ясувавши основні цілі та принципи моніторингу в банківських установах, зауважимо, що лише суворий контроль за кредитним процесом в цілому дозволяє забезпечити безпеку, надійність і прибутковість кредитних операцій комерційних банків. Звідси випливають два правила, які є важливими для успішної кредитної діяльності будь-якого банку [31, с. 148]:

- 1) кожен банк повинен мати свою систему моніторингу кредитних операцій;
- 2) кредитний контроль мають здійснювати найбільш кваліфіковані й досвідчені працівники банку.

У сучасних умовах банківського бізнесу України на практиці виконується перше з наведених правил. Банківські установи держави запроваджують, коригують та вдосконалюють внутрішню систему, спрямовану на контроль та моніторинг процесів, що відбуваються у сфері кредитування та повернення боргів. Однак зазначені функції досить часто виконують не найдосвідченіші фахівці. Реалії банківського бізнесу України свідчать про те, що моніторингом та контролем наразі займаються працівники, які не мають достатнього досвіду банківської роботи, широкого кола знань та навичок щодо виділення проблеми, її аналізу та вирішення. Така практика не може залишитися без негативних наслідків для банківської установи.

Вимога банківських установ до позичальників щодо своєчасності і повноти погашення кредиту невіддільна від питання постійного контролю за розміром і якістю отриманого забезпечення, тому банк має активно контролювати наявність забезпечення, його якість та ліквідність.

Проблемний кредит за характером може бути таким, що під впливом наполегливого та ефективного моніторингу зі сторони кредитора здатний до реабілітації і поступової ліквідації, та відповідно таким, що не піддається впливу будь-яких факторів. Тому важливою є вчасна реакція на виникнення перших ознак проблемного кредиту з метою уникнення блокування частини позичкового капіталу в непродуктивних активах. Особливими передумовами, здатними

викликати проблемний кредит, однак такими, що виявляються в процесі якісного внутрішньобанківського моніторингу, є [50, с. 457]:

- затримка подання передбачених кредитним договором документів (банк має право на отримання будь-якої відповідним чином сформованої інформації про фінансовий стан позичальника);
- уникнення контактів із банком;
- несвоєчасне погашення кредиту та нарахованих відсотків;
- подання недостатньо обґрунтованого клопотання про зміну графіка погашення заборгованості за кредитом;
- подання необґрунтованого клопотання щодо продовження терміну дії кредитної угоди.

На підставі виявлених передумов і для запобігання можливості виникнення у майбутньому проблемної заборгованості кредитний спеціаліст банку повинен забезпечити виконання чотирьох взаємозалежних етапів аналітичного процесу.

Перший – це поглиблений аналіз поточного фінансового стану позичальника за окремими, найбільш вагомими узагальненими показниками. На другому етапі виконується аналіз висновків, сформованих у результаті порівняння поточного фінансового стану позичальника з його фінансовим станом на момент прийняття рішення про надання кредиту чи його реструктуризацію. Третій етап – обґрунтування подальших перспектив формування рівня кредитоспроможності позичальника і оформлення відповідних висновків. На четвертому етапі розробляються напрями подальшої роботи щодо погашення заборгованості за кредитом [50, с. 459].

У разі відхилення від терміну повернення згідно з умовами кредитного договору або запланованого графіка погашення за кредитом, а також у випадку інших негативних змін у стані позичальника пропонуємо переводити кредит у розряд «Спеціальний контроль». Банк може утримувати кредит у статусі «Спеціальний контроль» упродовж певного обмеженого періоду часу (нами пропонується використання 10 днів як такого строку, що має бути достатнім для

проведення необхідних банківських процедур). У цей період банком розглядаються різноманітні варіанти вирішення проблеми. Якщо після закінчення зазначеного терміну проблема не буде усунута, однак наявні підстави очікувати повернення кредиту, то кредитний договір класифікується як проблемний і проводиться робота щодо повернення такого боргу, якщо ж таких підстав немає, то кредит варто класифікувати як безнадійний і вживати заходи щодо ліквідації заборгованості альтернативними шляхами (списання за рахунок страхового резерву, продаж зовнішнім колекторам тощо). У обох випадках кредит переходить зі сфери контролю кредитної адміністрації до центрального чи територіального підрозділу роботи з проблемними кредитами.

З'ясувати всі ці обставини та провести якісний, оперативний та виважений контроль за зазначеними процесами можуть внутрішні підрозділи моніторингу банку, що діють виключно в межах чинного законодавства, директив головного банку та внутрішньої нормативної бази. Банк повинен розробити та затвердити внутрішні документи з питань здійснення фінансового моніторингу, що мають оновлюватися на постійній основі з урахуванням змін до законодавства України та подій, що можуть вплинути на певні ризики банківської установи.

У сучасних умовах діяльності банківського бізнесу, окрім напрацювання нормативної бази, що належним чином регулювала б моніторингові процеси в банківській установі, окремої уваги потребує впровадження новітніх форм протидії ризикам, пов'язаним з фінансовими ресурсами.

Розглядаючи систему внутрішньобанківського моніторингу в ракурсі управління проблемними кредитами банківських установ, не можна не зупинитися на питаннях щодо проведення аудиторського контролю. Відповідно до Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 р. №2258-VIII банки підлягають обов'язковому аудиту для підтвердження достовірності та повноти річного балансу і звітності [2]. Виділяють два види банківського аудиту: зовнішній та внутрішній.

Зовнішній аудит банку – це визначення стану банку на основі перевірки правильності складання та підтвердження достовірності балансу, обліку прибутків та збитків, аналізу стану обліку, відповідність обліку та діяльність банку вимогам чинного законодавства, дотримання рівності прав акціонерів (учасників) при розподілі дивідендів, підготовка висновків для надання інформації керівництву та іншим користувачам [2]. Такий вид аудиту прямо застосовується для моніторингу процесів стягнення проблемних боргів у банківському секторі України. Аудитором з'ясовуються питання щодо дотримання кредиторами чинного законодавства держави, директив головного банку країни, прав та свобод громадян тощо. Крім цього, встановлюється співвідношення між обсягом загального кредитного портфеля банку та його проблемними активами.

Однією з найважливіших функцій внутрішнього аудиту є всебічна оцінка ризик-менеджменту банку. Комерційні банки мають складну багаторівневу систему ризиків. Ризики, з якими стикаються різні підрозділи банку часто суттєво відрізняються. Профілактика та диверсифікація ризиків входять в систему управління банківськими ризиками, яку в розвинених країнах реалізує внутрішній аудит. Внутрішньобанківський аудит в Україні потребує подальшого розвитку, що викликано, по-перше, тим, що в українській банківській практиці наявність служби внутрішнього аудиту в банківській установі є обов'язковою умовою отримання ліцензії на здійснення банківської діяльності і, по-друге, її наявність у банках офіційно рекомендована в липні 2000 р. Базельським комітетом із банківського нагляду згідно з документом «Внутрішній аудит у банку й взаємовідносини наглядових органів і аудиторів» [39, с. 44].

Чинним законодавством передбачений обов'язок учасників спірних судових процесів сплачувати судовий збір на користь держави під час звернення до суду. Позивач, за загальним правилом, самостійно сплачує зазначений збір та просить суд стягнути з відповідача зазначені витрати. Практика підрозділів стягнення у сучасних умовах банківського бізнесу відпрацьована таким чином, що при

добровільному чи примусовому стягненні боргу з позичальника після винесення судом рішення на користь кредитора, перші надходження коштів як скорочення боргу спрямовуються на ліквідацію дебіторської заборгованості.

З огляду на значний обсяг витрат банківської установи при поверненні проблемних боргів у примусовому порядку, абсолютно доцільний внутрішньобанківський моніторинг зазначених процесів та витрат на них, адже неналежна увага до цього напряму роботи, серед іншого, призведе до збитків, які зможуть похитнути стабільність банківської установи.

Отже, необхідність розвитку та вдосконалення підходів, методики моніторингу та внутрішнього аудиту як вагової складової системи внутрішнього контролю банку обумовлена потребами зниження ризиків у банківській діяльності.

Зробимо висновок до першого розділу. Процес банківського кредитування являє собою комплекс дій, пов'язаних з оформленням, видачею, обслуговуванням та погашенням кредиту.

Процес банківського кредитування складається з певних етапів: попередній, підготовчий, основний та заключний.

Важливим в процесі кредитування банком своїх клієнтів, є фінансовий облік кредитних операцій, який здійснюється у відповідності до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, на основі якого банк самостійно розробляє внутрішній робочий план аналітичних рахунків.

Бухгалтерський облік кредитних операцій ґрунтується на міжнародній практиці, зокрема: безперервності діяльності установи банку; стабільності правил бухгалтерського обліку; обережності; поділу звітних періодів (нарахування доходів та видатків); дати операції; переваги змісту над формою; оцінки активів та пасивів; окремого відображення активів і пасивів.

Під проблемним кредитом слід розуміти сукупність простроченої кредитної заборгованості (кредитів/фінансових зобов'язань, відсотків), строк сплати за якою прострочений більше 31 дня за основним боргом та/або відсотками, та частину

заборгованості за реструктуризованими, рефінансованими, пролонгованими кредитами, за якими існує ризик несвоєчасного погашення заборгованості, зниження ринкової вартості забезпечення, погіршення фінансового стану позичальника, та/або мають місце організаційні ознаки проблемності.

Проблемні кредити поділяються на прострочені (заборгованості, які не погашені в термін (строк), встановлений договором) та сумнівні. Також виділяють рефінансовані, реструктуризовані, переоформлені, пролонговані кредити.

Методи управління проблемною заборгованістю можуть бути як зовнішні, так і внутрішньобанківські. Розрізняють два основні методи управління проблемними активами банку: метод реабілітації – розробка у співпраці з позичальником плану дій щодо повернення кредиту; метод ліквідації проблемного кредиту – повне або часткове погашення кредиту за рахунок продажу забезпечення за кредитом або іншого майна позичальника, залучення до погашення кредиту гарантів та поручителів, продаж або передача проблемного активу третій стороні або його списання.

Кредитний моніторинг, спрямований на виявлення, оцінку та ліквідацію можливих ризиків, які виникають на всіх етапах кредитного процесу. А внутрішньобанківський моніторинг включає в себе і контроль підрозділами бухгалтерського обліку процесів щодо повернення банківською установою дебіторської заборгованості на власну користь із суб'єктів кредитних чи інших правовідносин.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДІЮЧОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПРОБЛЕМНОЮ КРЕДИТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

2.1. Загальна характеристика діяльності АТ КБ «ПриватБанк»

Публічне акціонерне товариство Комерційний банк ПриватБанк (далі Банк) спочатку був зареєстрований як комерційний банк у формі товариства з обмеженою відповідальністю та потім реорганізований у закрите акціонерне товариство у 2000 році. У 2009 році Банк змінив свою організаційно-правову форму на публічне акціонерне товариство, у якому відповідальність акціонерів обмежена кількістю акцій, що їм належать, відповідно до законодавства України.

Станом на 31 грудня 2020, Уряд України є кінцевою контролюючою стороною Банку. Міністерство фінансів України стало єдиним акціонером Банку після націоналізації Банку у грудні 2016 р. [42]

Основна діяльність Банку включає комерційні банківські операції та обслуговування фізичних осіб в Україні. Банк здійснює свою діяльність відповідно до ліцензії Національного банку України (НБУ) з березня 1992 р. Банк є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (реєстраційне свідоцтво № 113 від 2 вересня 1999 р.), що діє відповідно до Закону № 2740-III «Про Фонд гарантування вкладів фізичних осіб» від 20 вересня 2001 р. (зі змінами). Станом на 31 грудня 2019 та 2020 років Фонд гарантування вкладів фізичних осіб забезпечує повернення вкладникам депозитів до 200 тисяч гривень на одну особу у випадку, якщо в Банку розпочата процедура ліквідації.

Станом на 31.12.2020 р. Банк має 30 філій і 2213 функціонуючих відділень в Україні. Крім того, станом на 31.12.2017 р. Банк має представництво в Києві (Україна) (на 31.12.2016 р.: асоційовану компанію у Латвії, представництва в Києві (Україна), Лондоні (Велика Британія)). У грудні 2017 р., Правління та Наглядова Рада Банку затвердили план продажу інвестиції в асоційовану компанію [42].

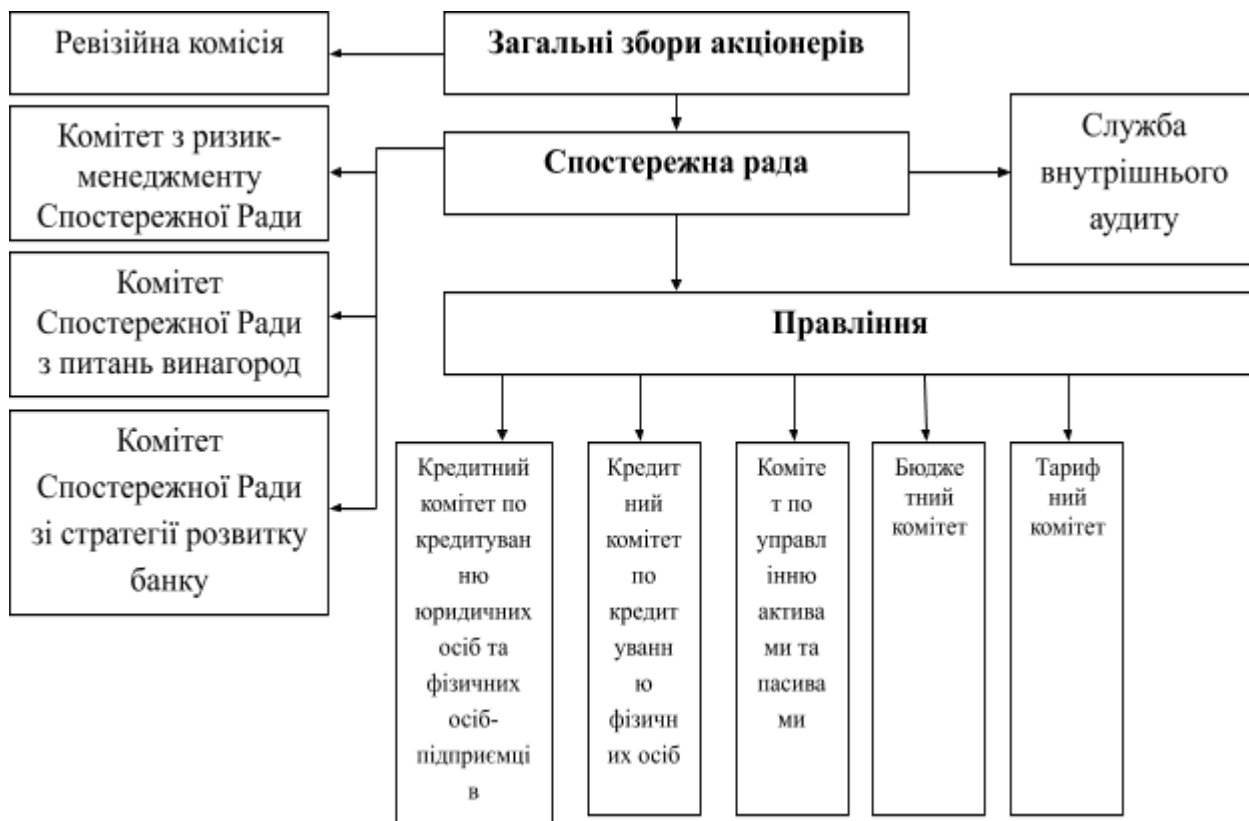

Рис. 2.1. Організаційна структура управління АТ КБ «ПриватБанк» [42]

Органами управління банку є:

- Загальні збори акціонерів банку;
- Спостережна Рада банку;
- Правління банку.

Загальні збори акціонерів – вищий орган управління банку. Відповідно до принципів корпоративного управління банку, усі акціонери незалежно від кількості належних іменних акцій реалізують свої права на участь в управлінні банку шляхом голосування на Загальних зборах акціонерів. У Загальних зборах акціонерів Банку мають право брати участь усі акціонери, незалежно від кількості та виду акцій, власниками яких вони є.

Суттєвих сумнівів і невизначеності в здатності продовжувати діяльність протягом дванадцяти місяців, банк не має.

Спостережна Рада банку – орган управління банку, підзвітний Загальним

зборам акціонерів, який представляв інтереси акціонерів у період між проведенням Загальних зборів, здійснює контроль за діяльністю Правління та захист прав усіх акціонерів.

Наглядова Рада банку обирається Загальними зборами акціонерів банку з числа акціонерів або їх представників. Спостережна Рада є колегіальним органом. Основними завданнями Спостережної Ради банку є:

- розробка політики розвитку банку і контроль за її виконанням з метою збільшення прибутковості та конкурентоспроможності банку;
- забезпечення стабільного фінансово-економічного стану;
- захист прав акціонерів банку.

До компетенції Спостережної Ради належить:

- призначення (обрання) та звільнення Голови Правління банку, Першого заступника Голови Правління банку, Заступника Голови Правління банку, членів Правління банку, встановлення кількісного складу Правління банку;
- призначення (обрання) виконуючого обов'язки Голови Правління банку, в разі звільнення Голови Правління банку або в іншому випадку припинення його повноважень, до призначення (обрання) нового Голови Правління банку і надання Національним банком України письмової згоди на це та укладення відповідного трудового договору (контакту) з ним;
- контроль за діяльністю Правління банку;
- визначення зовнішнього аудитора;
- встановлення порядку проведення ревізій та контролю за фінансово господарською діяльністю банку;
- прийняття рішення щодо створення, реорганізації та ліквідації дочірніх підприємств, філій, представництв банку на території України, затвердження статутів і положень таких підприємств, філій, представництв банку, внесення змін та доповнень до них;
- визначення та затвердження умов оплати праці та матеріального стимулювання посадових осіб виконавчого органу та Голови Ревізійної комісії,

дочірніх підприємств банку, які утворюються як на території України, так і на території інших держав, філій, представництв банку, які створюються на території інших держав;

- попередній розгляд усіх питань порядку денного Загальних зборів акціонерів банку;

- підготовка пропозицій щодо питань, які виносяться на Загальні збори акціонерів банку (зокрема щодо змін розміру статутного капіталу банку, змін та доповнень до Статуту банку, порядку розподілу прибутку, форм виплати дивідендів тощо);

- прийняття рішень про притягнення до майнової відповідальності посадових осіб виконавчого органу банку;

- визначення організаційної структури банку, за виключенням штатного розпису банку, затвердження правил процедури у випадках, визначених Статутом та законодавством України, та затвердження внутрішніх документів (Положень)

- банку, змін та доповнень до них:

- про Правління банку;

- про акції, які емітуються банком;

- про виплату дивідендів банком;

- про Службу внутрішнього аудиту банку;

- встановлення штатного розпису філій і представництв банку, які утворюються на території інших держав;

- заслуховування Голови Правління банку про діяльність Правління банку та звітів Ревізійної комісії банку про фінансово-економічний стан банку;

- контроль за виконанням рішень Загальних зборів акціонерів банку;

- затвердження бюджету, пов'язаного з поточною діяльністю банку;

- затвердження стратегії розвитку банку, планів діяльності банку, а також плану (графіку) проведення аудиторських перевірок службою внутрішнього аудиту банку на поточний рік;

- прийняття рішення про використання резервів банку та списання безнадійних активів банку;
- прийняття рішення про розміщення зовнішніх облігацій та ощадних сертифікатів банку;
- прийняття рішення про вступ банку до складу неприбуткових спілок, інших прибуткових та неприбуткових об'єднань;
- прийняття рішення про здійснення інвестування банком у статутні фонди (капітали) юридичних осіб (у вигляді акцій, часток, паїв) та про вихід зі складу учасників таких юридичних осіб;
- розгляд та прийняття рішень по результатах перевірок, висновків та пропозицій служби внутрішнього аудиту банку;
- затвердження умов договору на ведення реєстру власників іменних цінних паперів;
- створення із числа членів Спостережної Ради Комітету з ризик менеджменту, інших Комітетів Спостережної Ради та затвердження положень про них;
- створення відповідно до вимог законодавства України постійно діючих комітетів Правління банку, призначення та звільнення, за поданням Правління банку, їх персонального складу та затвердження положень про них, у тому числі:
 - Кредитного комітету;
 - Комітету по управлінню активами та пасивами;
 - Тарифного комітету;
 - Бюджетного комітету;
- прийняття рішення з будь-яких інших питань, як це вимагається Статутом або законодавством України;
- прийняття рішення з питань, які делеговані Спостережній Раді банку Загальними зборами акціонерів банку;
- визначення терміну (строку) повноважень членів Правління банку;

- затвердження змісту строкового трудового договору (контракту) з Головою Правління банку;
- затвердження загальних умов та лімітів кредитування співробітників банку;
- прийняття окремих рішень щодо обмежень банківських ризиків;
- здійснення інших повноважень, передбачених законодавством України та Статутом.

Наглядова Рада банку погоджує [42]:

- кандидатури на обрання Загальними зборами акціонерів банку членів Ревізійної комісії та її Голови;
- річну звітність банку, річний баланс банку, висновки Ревізійної комісії;
- до укладання правочини (договори) на відчуження корпоративних прав банку та нерухомого майна банку, власником яких він є, крім операцій з торгівлі акціями з торговельного портфелю та портфелю продаж.

Спостережна Рада банку також може розглядати та приймати рішення з інших питань діяльності банку, за винятком питань, що віднесені до виключної компетенції Загальних зборів акціонерів.

Правління банку є виконавчим, колегіальним органом управління банку, здійснює управління поточною (оперативною) діяльністю банку, формування фондів, необхідних для статутної діяльності банку, та несе відповідальність за ефективність його роботи згідно з принципами та порядком, встановленими Статутом банку, рішеннями Загальних зборів акціонерів банку і Спостережної Ради банку.

З метою захисту прав та законних інтересів акціонерів банк забезпечує комплексний, незалежний, об'єктивний та професійний контроль за фінансово-господарською діяльністю.

Система внутрішнього контролю забезпечує здійснення стратегічного, оперативного та поточного контролю за його фінансово-господарською

діяльністю. Одним з органів внутрішнього контролю є Ревізійна комісія банку, яка обирається з числа акціонерів та їх представників.

Таким чином, можна зробити висновок, що організаційно-економічна характеристика АТ КБ «ПриватБанк» заснована на корпоративних принципах та повністю відповідає сучасним міжнародним стандартам, зокрема Принципам корпоративного управління Організації ї економічного співробітництва та розвитку, принципам Базельського комітету з банківського нагляду щодо вдосконалення корпоративного управління в банківських установах та найкращим світовим практикам. При цьому менеджмент банку керується внутрішньобанківськими документами, що визначають основні напрямки корпоративного управління.

2.2. Аналіз і оцінка якості кредитного портфелю банку АТ КБ «ПриватБанк»

У структурі активів АТ КБ «ПриватБанк» кредити займають найбільшу питому вагу і забезпечують отримання ним більшої половини усіх доходів. Кредитні операції є високодохідними, але й разом з тим зростання частки кредитних вкладень у загальному обсязі активів свідчить про підвищення ризикованості діяльності банку в цілому.

Основні принципи побудови кредитного процесу, розподіл повноважень між колегіальними органами банку з приводу прийняття рішень про кредитування клієнтів, а також вимоги до кредитного портфелю та схильності банку до прийняття ризиків описується у положенні «Про кредитну політику АТ КБ «ПриватБанк» [58].

Проаналізуємо показники кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк»

Таблиця 2.1

Кредити та аванси клієнтам АТ КБ «ПриватБанк»
за 2015-2017 рр., млн. грн.*

Показник	2015	2016	2017	Відхилення 2015 до 2017	
				Абсолютне, +-	Відносне, %
Кредити юридичним особам	150923	188764	189054	290	0,15
Кредити фізичним особам - кредитні картки	22117	20919	30354	9435	45,10
Кредити фізичним особам - іпотечні кредити	6194	9363	9130	-233	-2,49
Кредити фізичним особам - кредити на придбання автомобіля	349	264	264	0	0
Кредити фізичним особам - споживчі кредити	1742	1069	3144	2075	194,11
Кредити фізичним особам - інші кредити	1141	1648	769	-879	-53,34
Кредити підприємствам МСБ	2075	2252	3952	1700	75,49
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом від фізичних осіб	410	264	197	-67	-25,38
Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом від юридичних осіб	252	307	317	10	3,26
Всього кредитів та авансів клієнтам, загальна сума	183635	224133	237181	13048	5,82
Мінус: резерв на знецінення кредитів	-21805	-28794	- 28460	-4052	14,07
Всього кредитів та авансів клієнтам	161830	195339	204335	8996	4,61

*Примітка: Складено автором на основі джерела [42]

З урахуванням наведених у табл. 2.1 даних можна зазначити, що сума кредитів та авансів виданих АТ КБ «ПриватБанк» своїм клієнтам зросла на 8996 млн. грн. і у 2017 р. становила 204335 млн. грн. Зростання спостерігається майже за всіма показниками, крім іпотечних кредитів фізичним особам (скорочення на 2,5%); інших кредитів фізичним особам (скорочення на 53,3% у 2017 р.); дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом від фізичних осіб – зменшення сталося на 25,4% у 2016 р. порівнюючи з 2016 р.

Таблиця 2.2

Показники кредитного портфелю за кредитною якістю у 2017 р.,
млн. грн. (не прострочені та не знецінені кредити) *

	Кредити юридичним особам	Кредити фізичним особам	МСП	Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	Всього
Не прострочені та не знецінені					
Великі позичальники з кредитною історією	573	-	-	-	573
Великі нові позичальники з кредитною історією у менше 2 років	398	-	-	-	398
Кредити середнім пози- чальникам	1063	14	167	165	1409
Кредити малим пози- чальникам	115	-	1752	30	1897
Кредити від 1 до 100 млн. грн.	-	190	-	-	190
Кредити менше 1 млн. грн.	-	27994	-	125	28119

Продовження таблиці 2.2

Всього не прострочених та не знецінених кредитів (загальна сума)	2149	28198	1919	320	32586
--	------	-------	------	-----	-------

*Примітка: Складено автором на основі джерела [42]

Дані табл. 2.2 засвідчують, що найбільша кількість не прострочених та не знецінених кредитів знаходяться у групи клієнтів АТ КБ «ПриватБанк», що відносяться є фізичними особами та оформлюють кредити менше 1 млн. грн., а саме на суму 27994 млн. грн., що становить 85,6% від загальної суми кредитів.

До суми кредитів, виданих новим позичальникам з кредитною історією менше 2 років, відноситься 49% кредитів юридичних осіб та на суму 1063 млн. грн. Також значна сума виданих кредитів малим позичальникам – 1752 млн. грн., що становить 5,37% від загальної суми не прострочених та не знецінених кредитів.

АТ КБ «ПриватБанк» застосував методику розрахунку резервів щодо кредитного портфелю відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності МСБО 39 «Фінансові інструменти: визнання та оцінка» [9]. Також він створює резерви для покриття збитків від кредитів, що мають статус знецінених кредитів.

Відповідно до політики АТ КБ «ПриватБанк» кожен окремо розглянутий наданий кредит відноситься до категорії не знецінених та не прострочених кредитів, поки не буде отримане об'єктивне свідчення про те, що кредит є знеціненим.

Прострочені, але незнецінені кредити – це кредити, які забезпечені заставою, вартість застави яких покриває прострочені процентні платежі та виплати основної суми самого кредиту. Кредити за кредитною картою та споживчі кредити, визначаються як знеціненні після того як вони стають простроченими понад 90 днів.

У табл. 2.3 наведені дані щодо прострочених, але не знецінених кредитів АТ КБ «ПриватБанк» у 2017 р.

Таблиця 2.3

Показники кредитного портфелю за кредитною якістю у 2017 р.,
млн. грн. (прострочені але незнецінені кредити) *

	Кредити юридичним особам	Кредити фізичним особам	МСП	Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	Всього
Прострочені, але не знецінені					
прострочені менше ніж 30 днів	39	1113	63	48	1263
прострочені від 31 до 90 днів	25	395	26	16	462
Всього прострочених, але не знецінених кредитів	64	1508	89	64	1725

*Примітка: Складено автором на основі джерела [42]

Найбільша кількість таких кредитів відноситься до терміну простроченості менше, ніж 30 днів, що становить 73,21% від загальної суми не знецінених, але прострочених кредитів. Що свідчить про те, що більшість з прострочених кредитів має можливість перейти до погашених, а ніж до знецінених.

В табл. 2.4 наведено дані щодо кредитів, котрі визначено як індивідуально знецінені.

Таблиця 2.4

Показники кредитного портфелю за кредитною якістю у 2017 р.,
млн. грн. (кредити, визначені як індивідуально знецінені) *

	Кредити юридичним особам	Кредити фізичним особам	МСП	Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	Всього
Кредити, визначені як індивідуально знецінені					
не прострочені	22291	22	-	-	22313

Продовження таблиці 2.4

прострочені менше ніж 30 днів	262	-	-	-	262
прострочені від 31 до 90 днів	9107	-	-	922	10029
прострочені від 91 до 180 днів	707	317	17	7938	8979
прострочені від 181 до 360 днів	132687	544	56	288	133575
прострочені більше ніж 361 день	12331	13423	1871	87	27712
Всього індивідуально знецінених кредитів	177385	14284	1944	9235	202870

*Примітка: Складено автором на основі джерела [42]

Дані табл. 2.4 засвідчують, що найбільша кількість кредитів прострочених від 181 до 360 днів було АТ КБ «ПриватБанк» надано юридичним особам, а саме сума таких кредитів становить 132687 млн. грн. і це становить 65,4% від загальної суми знецінених кредитів банку. Серед знецінених кредитів, виданих фізичним особам, більша частина припадає на прострочені кредити більше, ніж 361 день – 6,6% від загальної суми знецінених кредитів, їх сума становить 13423 млн. грн.

У 2017 р. у сумі резерву на знецінення кредитів відбулися такі зміни :

Таблиця 2.5

Резерв на знецінення кредитів в АТ КБ «ПриватБанк» за 2017 р.*

	Кредити юридичним особам	Кредити фізичним особам	МСП	Дебіторська заборгованість за фінансовим лізингом	Всього
Резерв на знецінення кредитів на 01.01. 2017	170524	11443	592	73	184341

Продовження таблиці 2.5

Резерв на знецінення кредитів протягом періоду	17531	586	291	17	18346
Кредити та аванси клієнтам, списані протягом періоду як безнадійні	-5864	-	-	-	-5864
Повернення раніше списаної безнадійної заборгованості за кредитами, що надані клієнтам	17	250	37	-	304
Курсові різниці	1399	275	45	-	1719
Резерв на знецінення кредитів на 31.12.2017	183607	13184	965	90	198846

*Примітка: Складено автором на основі джерела [42]

Резерв на знецінення у 2017 р. складав 198846 млн. грн. Сума відшкодування була кредитована безпосередньо на рядок «резерви» у складі прибутку чи збитку за відповідний період.

Отже, проведені дослідження показників кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» за кредитною якістю у 2015-2017 рр. дало можливість встановити, що:

- не прострочених та не знецінених кредитів – 13,7% (на суму 32586 млн. грн.);
- прострочених, але не знецінених кредитів – 0,72% (на суму 1725 млн. грн.);
- знецінених кредитів – 85,53% (на суму 202870 млн. грн. з урахуванням резервів на знецінення 28460 млн. грн.).

За 2016 р. знецінені кредити у АТ КБ «ПриватБанк» без урахування резервів на знецінення від загальної суми кредитів і авансів складала 46,3% на суму 90421 млн. грн.

Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що кредитам та авансам великим і малим позичальникам з більш тривалою кредитною історією притаманна вища кредитна якість в порівнянні з рештою кредитного портфелю.

Наступним проведемо оцінку кредитно-інвестиційної політики АТ КБ «ПриватБанк» за допомогою даних, наведених в табл. 2.6, адже характер кредитно-інвестиційної політики впливає на прибутковість та ліквідність банківської установи.

Таблиця 2.6

Оцінка кредитно-інвестиційної діяльності АТ КБ «ПриватБанк»
за 2015-2017 рр.*

Показник	2017	2018	2019
Кредитні вкладення, млн. грн.	161338	181362	194318
Вкладення в цінні папери, млн. грн.	1122	1579	1958
Активи, млн. грн.	204585	241809	271540
Показник питомої ваги кредитно-інвестиційного портфелю в активах, %	79,4	75,7	72,3
Тип кредитно-інвестиційної політики	Ризикова	Ризикова	Активна

*Примітка: Складено автором на основі джерела [42]

Таким чином, банк вів два роки ризикову кредитно-інвестиційну діяльність, а з 2017 р. – активну. В структурі активу АТ КБ «ПриватБанк» переважає кредитний портфель, що свідчить про активну роботу банку щодо отримання доходу.

Варто зазначити, що на протязі останніх років АТ КБ «ПриватБанк» отримує прибуток. Балансовий прибуток банку за 2017 р. становив 842 млн. грн., що на 250 млн. грн. більше в порівнянні з 2016 р., тоді прибуток становив 592 млн. грн.

Таблиця 2.7

**Звіт про сукупні прибутки та збитки АТ КБ «ПриватБанк»
за 2015-2017 рр.***

Показник	2015	2016	2017	Відхилення 2017 до 2016	
				Абсолютне, +-	Відносне, %
Чистий процентний дохід	23701	30850	31358	508	1,64
Чисті процентні доходи після вирахування резерву на знецінення кредитів та авансів	3824	1421	1994	573	40,3
Інші операційні доходи	177	1956	3252	1296	66,25
Прибуток до оподаткування	160	659	930	271	41,12
Прибуток	89	592	842	250	42,2

*Примітка: Складено автором на основі джерела [42]

Проаналізуємо показники фінансової стійкості банку

Таблиця 2.8

**Аналіз фінансової стійкості АТ КБ «ПриватБанк»
за 2015-2017 рр.***

Показник	2015	2016	2017	Відхилення 2017 до 2016	
				Абсолютне, +-	Відносне, %
Коефіцієнт надійності	5,21	9,58	7,69	-1,89	-19,7
Коефіцієнт фінансового важеля	8,87	7,66	8,68	+1,02	+13,3
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	10,22	10,19	10,76	+0,57	+5,6
Коефіцієнт захищеності власного капіталу	0,18	0,13	0,15	+0,02	+15,4
Коефіцієнт захищеності дохідних активів	-0,05	-0,12	-0,10	+0,02	+16,7
Коефіцієнт мультиплікатора Капіталу	9,78	9,01	9,29	+0,28	+3,1

*Примітка: Складено автором на основі джерела [42]

Аналізуючи фінансову стійкість банку, можна зробити висновок, що: протягом 2015-2017 рр. коефіцієнт надійності зріс і на 2017 р. становив 7,69%, якого банк дотримується, адже норматив більше 5%. Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів також зростає протягом 2015-2017 рр., і в останньому році становить 10,76%. Банк дотримується коефіцієнта, оскільки перевищує допустиму норму, яка становить 10%. Коефіцієнт захищеності власного капіталу на 2017 р. знизився в порівнянні з 2015 р., в порівнянні з 2016 р. дещо збільшився. Однак це характеризує, що лише 15% власного капіталу розміщено в нерухомість або майно.

Зроблю висновок, що контроль супроводження кредитних коштів в АТ КБ «ПриватБанк» має такі етапи: перший – перевірка документів, щодо підтвердження цільового призначення кредитних коштів (через 3-5 днів після перерахування кредитних коштів); другий – перевірка реалізації товару, його цілісність і умови зберігання. Документальна перевірка (через 15-20 днів після перерахування кредитних коштів); третій – вивчення документів та фактичного стану (через 1,5-2 місяці після перерахування кредитних коштів); четвертий – заключний етап. Настання терміну погашення кредиту.

Дане дослідження показників кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» за кредитною якістю у 2015-2017 рр. виявило, що: не прострочених та не знецінених кредитів – 13,7% (на суму 32586 млн. грн.); прострочених, але не знецінених кредитів – 0,72% (на суму 1725 млн. грн.); знецінених кредитів – 85,53% (на суму 202870 млн. грн. з урахуванням резервів на знецінення 28460 млн. грн.). Тому маю можливість стверджувати, що кредитам та авансам великим і малим позичальникам з більш тривалою кредитною історією притаманна вища кредитна якість в порівнянні з рештою кредитного портфелю.

Активи балансу банку за 2017 р. зросли на 33265 млн. грн. у порівнянні з 2016 р. або на 15,01%. Зростання активів виникло за рахунок збільшення заборгованості інших банків на 126%, кредитів та авансів – на 11,7%, вбудованих

похідних фінансових активів – на 56,6%, інших фінансових активів – на 240,3% та інших активів – на 85,2%.

АТ КБ «ПриватБанк» вів ризикову кредитно-інвестиційну діяльність, а з 2017 р. – активну, згідно моделям та стратегіям розробленими міжнародною консалтинговою компанією McKinsey. Як і прогнозували структурі активу АТ КБ «ПриватБанк» переважає кредитний портфель, що свідчить про активну роботу банку щодо отримання доходу. Варто зазначити, що на протязі останніх років АТ КБ «ПриватБанк» отримує прибуток.

2.3. Використання досвіду міжнародної консалтингової компанії McKinsey & Company для стратегічного управління АТ КБ ПриватБанк

Після націоналізації банк взяв напрямок на розвиток та використання міжнародних стандартів. Тому наглядовою радою ПриватБанку було визначено McKinsey & Company переможцем конкурсу з відбору міжнародно-визнаної компанії, яка буде відповідати за розробку стратегії фінансової.

Компанія розробила стратегію оптимізації операцій банку. Це дозволило провести діагностику, оцінити здатність банку відновити стійку бізнес-модель і розробити стратегічні варіанти подальшого розвитку.

Місія банку: Ми допомагаємо економіці розвиватися, бізнесу - зростати, а приватним клієнтам - здійснювати мрії, надаючи фінансові послуги найвищої якості. Слоган: Банк для тих, хто йде вперед.

Стратегія розвитку ПриватБанку відповідає певному набору умов:

1. ПриватБанк не буде отримувати додатковий державний капітал з початку 2018 р.
2. ПриватБанк займатиме консервативну позицію щодо капіталу (CAR при 14%) та збудує розумний портфель кредитування з адекватною вартістю ризиків
3. Стратегія призведе до успішної приватизації в 2021-2022 рр.

4. Будь-яке зростання має бути підтримано існуючими можливостями (напр., без істотного зростання інфраструктури, мережі відділень чи штату)

5. ПриватБанк буде отримувати прибуток зі своїх сильних сторін та просуватися в основних напрямках розвитку:

- Підвищення контролю над ІТ (оптимізація ІТ архітектури, корегування організаційної структури)
- Підсилення функції управління ризиками для можливості кредитування
- Перекваліфікація та переорієнтація штатних працівників на кредитування
- Переформування організації до правильного розміру, з можливим скороченням штатних працівників та філій
- Оптимізація організаційної структури банку

Для вибору стратегічного варіанту, всі опції були оцінені за трьома критеріями

Таблиця 2.9

Вибір стратегічних опцій для ПриватБанку [42, с. 12]

Критерії оцінки	Ключові питання	Ключові показники
Фінансова привабливість	1. Яким є абсолютний розмір банку (кредитування, дохід)? 2. Яким є рівень ризиків та адекватність капіталу (CoR, CAR)? 3. Якого рівня прибутковості досягне банк (RoE, CIR)?	1. Кредитний портфель, млрд. грн. 2. Прибуток після виплати податків, 2022 р. млрд. грн. 3. Прибуток на акціонерний капітал, 2022 р., %
Ризики та здійсненність	1. Наскільки активно буде зростати портфель кредитування ПриватБанку? 2. Яка доля бізнесу прийде із сфер, в котрих ПриватБанку має обмежені ресурси?	1. Зростання долі на ринку кредитування, п.п. проти 2017 р. 2. Доля кредитування сегментам де ПриватБанк має прогалини, %

Продовження таблиці 2.9

Міркування щодо виходу	1. Який прибуток очікується для акціонерів у випадку виходу? 2. Який точний час необхідний для виходу, враховуючи розмір та природу підприємства	1. Загальний дохід акціонерів 2018 – 2022 рр., млрд. грн. 2. Час, необхідний для виходу 3. Можливості виходу
------------------------	---	--

Оцінка фінансової привабливості та доходу акціонерів не відображає можливих доходів від існуючого портфелю NPL або реалізації існуючих заставних активів. Під прогалинами мається на увазі кредити в корпоративному секторі, забезпечене кредитування фізичним особам та малим та середнім підприємствам у відсотках від загального кредитного портфелю

Таблиця 2.10

Вибір стратегічних опцій для ПриватБанку [42, с. 16]

		Варіанти					
		2017 F	1. Універсаль ний	2А. Збаланс.зрос тання	2В. Збаланс. зрост. без корп.	2С. Збаланс. зрост. з вибіркови м корп	3. Платежі та ліквідніст ь
Баланс	Сукупні активи Млрд. грн.	245,7	447	367	334	342	213
	Кредитний портфель Млрд. грн.	33,8	243	172	135	143	70

Продовження таблиці 2.10

Баланс	Доля корпоративних клієнтів в кредитному портфелі %	7%	38%	22%	0%	11%	0%
	Збільшення ринкової долі в кредитуванні фізичних осіб %	н/д	4%	4%	4%	4%	-13%
	Збільшення ринкової долі в кредитуванні МСБ%	н/д	17%	10%	10%	6%	0
	Збільшення ринкової долі в кредитуванні корпоративних клієнтів %	н/д	10%	5%	0%	2%	0
	Вартість ризику (CoR)	46 / 3,3%	5,30%	4,50%	5,30%	4,90%	5,10%
	Облігації Млрд. грн	136	122	122	122	122	74
	Депозити і поточні рахунки Млрд. грн.	193	390	319	292	298	180

Продовження таблиці 2.10

Баланс	Адекватність капіталу (CAR) %	15%	14%	14%	14%	14%	14%
	Власний капітал Млрд. грн.	24	46	36	31	32	22
Прибутковість	Чиста процентна маржа (NIM) %	1,80 %	5,60%	5,70%	5,50%	5,50%	4,80%
	Чистий комісійний дохід (NCM) %	4,60 %	4,40%	4,50%	4,80%	4,70%	5,70%
	Дохід до вирахування витрат внаслідок ризику Млрд. грн.	15	40	33	30	30	19

З фінансової точки зору, опція 1 та 2А є найбільш привабливими, однак, ступінь ризику опції 2А значно нищий. Також опція 2А забезпечує більший прибуток акціонерам та кращу можливість виходу для держави з капіталу.

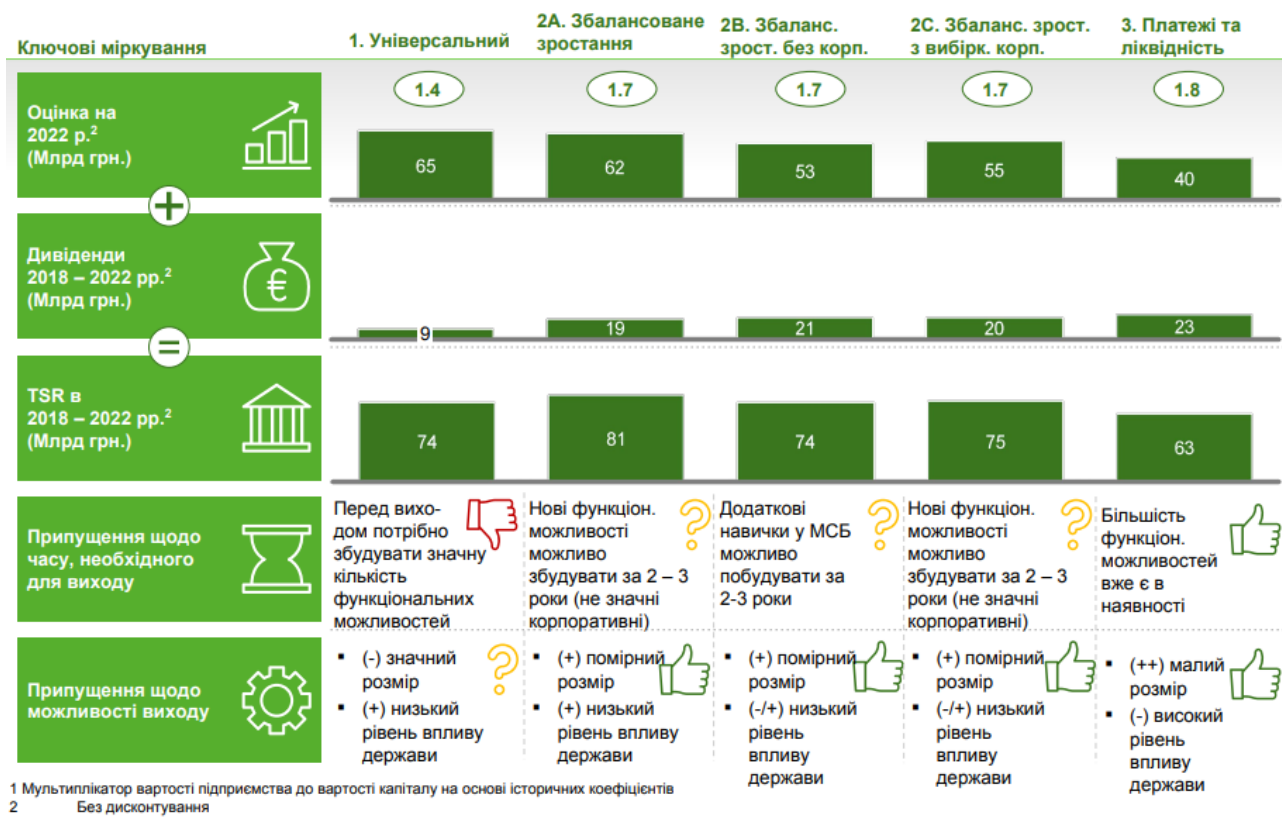

Рис. 2.2. Вибір стратегічних опцій для ПриватБанку [42, с. 18]

Підводячи підсумки, варіанти 2А забезпечує розумний компроміс між фінансовою привабливістю та надійністю. Тому використовуючи моделі та прогнози McKinsey Global Banking Pools для збалансованого зростання важливо наростити кредитний портфель до ~170 млрд. до 2022 р. при помірному зростанні кредитування впродовж 2018-2019.

Рис. 2.3. Прогнозний кредитний портфель ПриватБанку [42, с. 20]

Активи та пасиви не нижче запланованих об'ємів.

В облігації входять ОВДП - 136 млрд., дисконт - (17,5) млрд. грн. та переоцінка 1,9 млрд. станом на 31.12.2017

На основі цих даних можливо зробити наступне припущення:

Обсяг роздрібного кредитування значно зростає з ринком (30% в пор. ~32%) Темп росту МСБ випереджає темп ринкового росту (64% в пор. з 22%), що спричинено низькою відправною точкою та доступом до 50% клієнтів МСБ

Швидкі темпи зростання обсягу корпоративних клієнтів на 2020 – 2022 рр., з сповільненням зростання в «період навчання» ~10 млрд. існуючих державних пасивів монетизовано НБУ в 2018 (На момент монетизації облігацій на суму 10 млрд фінансових втрат визначено не було). Стан деривативів підкориговано на

підставі очікуваного курсу обміну UAH-USD ~15 млрд. списання інших активів в 2017 р. Темп росту поточних рахунків склав 15%, відповідно до ринкового зростання, причому темп росту рахунків в гривнях є швидшим, ніж темп росту рахунків у валюті. Депозити зросли на 8% в порівнянні з ~10% ринкового росту, причому депозити в гривнях зросли на ~12% (в пор. з ~15% ринкового росту), а депозити в валюті зросли на ~3-4% (в пор. з 5% ринкового росту)

Додаткові запозичення відсутні: розширення кредитування фінансується пасивами. Дивіденди після 2018 р., коли норматив достатності капіталу (CAR) перевищує 14% , 0% коефіцієнту ризику на державні облігації; інші коефіцієнти ризику у відповідності з практиками банку та нормативами НБУ

Тому згідно прогнозів McKinsey ПриватБанк вийде на прибутковість в 2018 та згенерує ~8 млрд. після 2020 р

Рис. 2.4. Прогнозний прибуток ПриватБанку до 2022р, [42, с. 20]

Валовий дохід до вирахування витрат внаслідок ризику подвоїться через 3-4 роки до суми ~30 млрд. грн.

CoR залишиться на рівні ~10% впродовж 2018-19 рр. та стабілізується на 5% після 2021 р.

Операційні витрати зростуть на 15% в середньому у рік впродовж 2017 – 2022 рр., у відповідності з ростом наявного доходу домогосподарств

Вартість ризиків становитиме 4.5% в 2022 року. Для досягнення такого результату необхідно звернути особливу увагу на напрямки управління ризиками:

1. Організацію та управління ризиками
2. Операційну модель (гранично допустимий сукупний рівень ризику, управління ризиками підприємства)
3. Кредитний ризик
4. Ринкові ризики, вплив ризиків зміни процентних ставок на економічну вартість портфелю банку та ризики ліквідності
5. Операційні та ризики нормативно-правової невідповідності

Тому базуючись на оцінці McKinsey, для успішної трансформації необхідно використовувати класичні інструменти для зменшення та стабілізації кредитного портфелю шляхом диверсифікації ризиків.

Тому основними цілями політики управління кредитним ризиком є:

- налагодження ефективної системи управління кредитним ризиком;
- визначення методів, засобів, інструментів управління кредитним ризиком;
- впровадження індикаторів ризик-апетиту та системи внутрішніх лімітів кредитного ризику;
- обмеження негативного впливу кредитного ризику на капітал Банку;
- розмежування функцій та відповідальності керівних, колегіальних органів та структурних підрозділів Банку в процесі управління кредитним ризиком;
- визначення складу управлінської звітності щодо кредитного ризику.

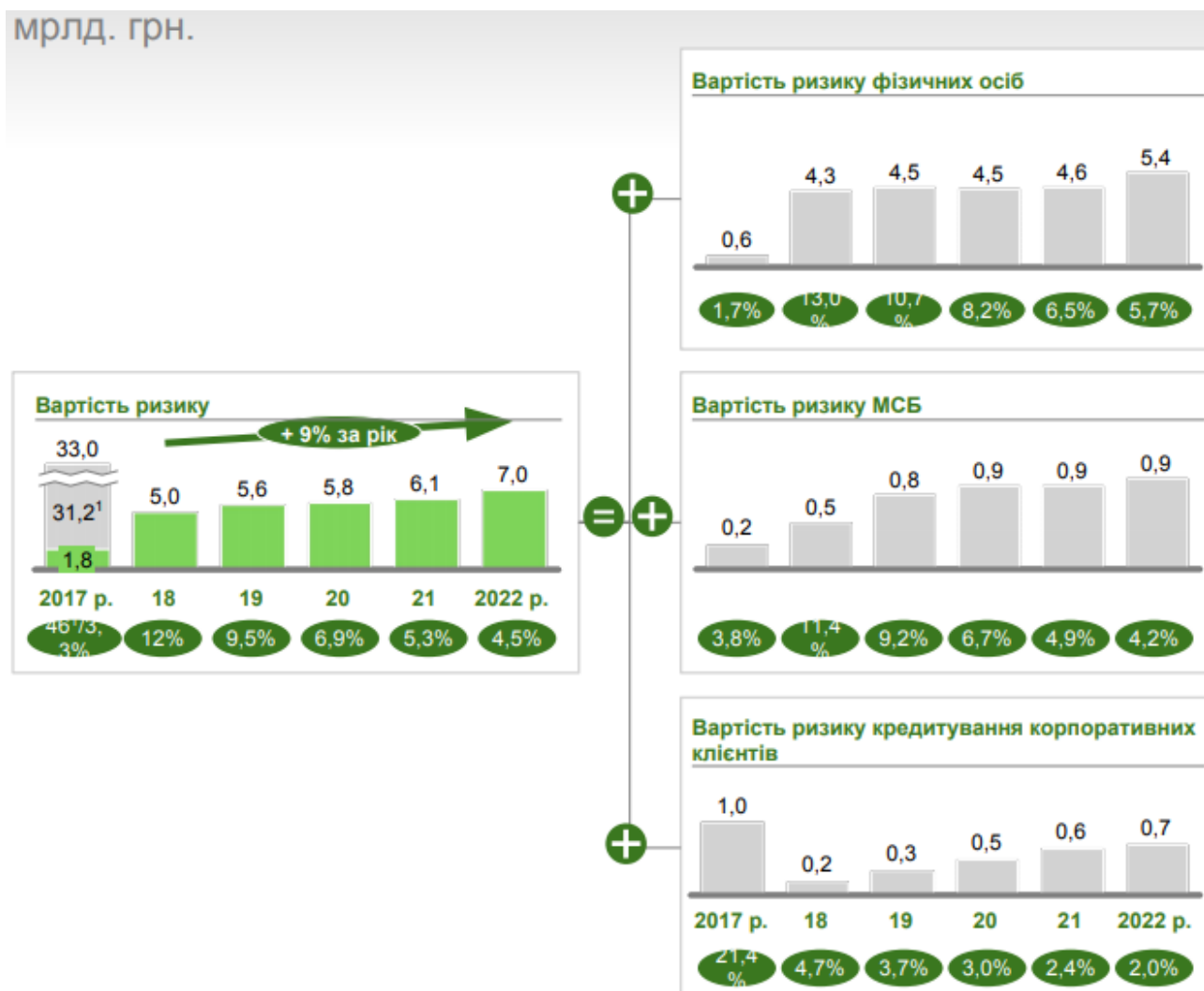

Рис. 2.5. Прогнозна вартість ризиків ПриватБанку до 2022р. [42, с. 24]

Вартість ризику фізичних осіб у відповідності до ринкової вартості ризику: загальний рівень ризику знижується з 13+% в 2018 р. до ~6% в 2022 р:

Вартість ризику незабезпеченого кредитування фізичних осіб знижується з 13,2% в 2018 р. до 6,2% в 2022 р.

Вартість ризику іпотечного кредитування знижується з 9,3% в 2018 р. до 2,3% в 2022 р.

Вартість ризику автострахування знижується з 11,2% в 2018 р. до 4,3% в 2022 р.

Вартість ризику кредитування МСБ у відповідності з ринковою вартістю ризику, в той час як ринкова доля МСБ помірно зростає 1 – 2 п.п. / рік

Вартість ризику кредитування корпоративних клієнтів у відповідності з ринковою вартістю ризику, в той час як ринкова доля корпоративних клієнтів помірно зростає від 1% до 4% в 2022 р.

Тому зростання кредитування, зниження вартості пасивів та нормалізація вартості ризику є основними важелями досягнення прибутковості у 2022

Розвиток прибутку ПриватБанку протягом 2017-22, Млрд. грн.

	2017	2022	Δ 2017-2022	Коментарі
Прибуток до оподаткування 2017			-29	
Списання старих кредитів			22	
Прибуток 2017 без токсичного портфеля			-7	
Зростання процентного доходу	23	32	9	Зміна процентного доходу обумовлена зростанням обсягів кредитування
Зниження процентних витрат	18	12	7	Зниження процентних витрат на 40% через зниження депозитних цін і погашення рефінансування НБУ
Зростання чистого комісійного доходу	11	16	5	Зростання чистої комісійної маржі складається зі збільшення вартості транзакцій і одночасного зниження цін
Зростання поточного ОРЕХ			9	
Покращення ефективності			2	
ОРЕХ з покращенням ефективності	8	16	8	Оптимізація відділень і штату принесє додаткові 1,6 грн млрд банку
Нормалізація вартості ризиків	14	7	7	Зниження вартості ризику з 46% до 4,6% буде компенсувати зростання обсягів
Інші доходи	1	-3	4	
Податки	-	2	2	
Прибуток після Оподаткування 2022			8	

Рис. 2.6. Розвиток прибутку ПриватБанку до 2022р. [42, с. 24]

Чистий приріст кредитів фізичним особам збільшиться на 17 млрд. головним чином за рахунок незабезпеченого кредитування

ПриватБанк активує МСБ та корпоративний сектор для збільшення портфелю на 8 та 10 млрд. відповідно

Депозити та ПР зростатимуть помірно (лише ~21% за 2 роки) через зниження відсоткових ставок

Очікується, що валовий дохід збільшиться на 50% головним чином за рахунок збільшення чистого процентного доходу на 8 млрд. грн. Чистий

процентний дохід збільшиться лише на 12% за 2 роки, через покращення практики дотримання стандартів

Ціна ризику має стабілізуватися на рівні 5-6 млрд. з покращеною організацією

Операційні витрати за 2 роки мають зрости на 27%

У 2019 році прибуток має досягти 5 млрд.

Базуючись на нашій оцінці, для успішної трансформації необхідно звернути особливу увагу на окремі напрямки, особливо на управління ризиками, де є певні проблеми

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ АТ КБ «ПРИВАТБАНК» З У РОЗВ'ЯЗАННІ ПРОБЛЕМИ ЗАБОРГОВАНOSTІ ФІЗИЧНИХ ТА ЮРИДИЧНИХ ОСІБ ЗА КРЕДИТНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

3.1. Пропозиції вдосконалення системи управління кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» на основі стратегій міжнародної консалтингової компанії

Дослідження кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк», простроченої заборгованості за кредитами та ін. показало, що для успішної трансформації необхідно звернути особливу увагу на окремі напрямки, особливо на управління ризиками, де є певні проблеми.

Згідно наданих даних, можливо зробити висновок, що після націоналізації АТ КБ «ПриватБанк» менеджмент банку зіштовхнувся з проблемами в управлінні кредитними ризиками. Оскільки до моменту націоналізації, не було чіткої системи ризик-менеджменту, а в деяких напрямках й зовсім було відсутнє. В секторі корпоративного бізнесу, де знаходилось 83% всього кредитного портфелю взагалі не було поняття ризик-менеджменту. Банк працював лише за рахунок грошей вкладників, таким чином вів дуже ризикову діяльність. Кредити видавались сумнівним організаціям та створили величезну “діру” в капіталі банку. Що згодом призвело до того, що платники податків заплатили 155 млрд грн, щоб врятувати банк від краху в 2016 році, а з ним і всю фінансову систему України.

Тому у ризик-менеджменту дві основні функції: «поліцейська» — стежити, щоб усі правила працювали, ліміти дотримувалися, кредити видавались надійним позичальникам, і прогностична. Не тільки сказати: це небезпека, це ризик, але й оцінити, наскільки цей ризик високий, наскільки вплине на весь бізнес компанії.

Тому використовуючи міжнародні стандарти, була побудована класична функція управління кредитними ризиками, оскільки кредитний ризик для будь-якого банку найвищий і найзначніший. Найбільш наочно, можна все побачити на кредитному портфелі і на якості цього кредитного портфеля. Після націоналізації

минуло чотири роки, запрацювала нова стратегія й в банку вже сформували новий портфель близько 60 мільярдів гривень, який показує рівень проблемності близько 6%, і це з урахуванням COVID-кризи. У той час як портфель до націоналізації — це 80% дефолтів.

Тому вважаю доцільним продовжити стратегію банку, розроблему міжнародною консалтинговою компанією McKinsey & Company, та створити ситуативний центр управління проблемною заборгованістю, де розвивати аналітичний відділ та відділи прогнозування, створення поведінкових моделей та використання новітніх розробок та технологій.

3.2. Створення ситуаційного центру управління проблемною кредиторською заборгованістю в АТ КБ «ПриватБанк»

Іншим напрямом у роботі з проблемними кредитами в АТ КБ «ПриватБанк» можна запропонувати створення ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями. Завдання ситуаційного центру – це, насамперед, чітке регламентування процесу підготовки, розгляду варіантів рішень, їх наукове обґрунтування на етапі підготовки, використання наукових підходів до оцінювання альтернативних варіантів, прогнозування результатів, ризиків впровадження рішень під час врегулювання проблемної заборгованості.

Тож, ситуаційний центр управління проблемною заборгованістю кредитними операціями – це автоматизовані робочі місця для фінансових менеджерів і експертів банку, адаптовані для оперативної побудови й апробації сценаріїв (імітаційних моделей), швидкого аналізу та оцінки ситуації по врегулюванню проблемної заборгованості на основі використання сучасних методів обробки й аналізу статистичних даних і знань [48, с. 210].

Ситуаційний центр управління проблемною заборгованістю на основі використання сучасної аналітичної техніки, методик, методологій, інформаційних технологій дає змогу створити, реалізувати і забезпечити системність, прогнозування небажаних наслідків рішень, об'єктивну оцінку рівня та факторів

ризик у при врегулюванні проблемної заборгованості. При цьому забезпечується можливість використання різних каналів зв'язку, комп'ютерних мереж, телекомунікацій, сучасної обчислювальної та інформаційної техніки.

Ситуаційний центр управління проблемною заборгованістю реалізує концептуальну модель інформаційно-аналітичної підтримки прийняття рішень стосовно врегулювання проблемної заборгованості в рамках системного моніторингу, який базується на комплексній інформаційній обробці законодавчих, нормативних, аналітичних, експертних та статистичних даних.

Ефективний, сучасний спосіб врегулювання проблемної заборгованості за кредитними операціями – це розробка та здійснення ситуаційним центром комплексу заходів організаційного та адміністративно-правового характеру щодо повернення кредитних коштів з метою усунення можливих економічних збитків банку.

Одним із напрямів врегулювання проблемної заборгованості, який може бути ефективно організований ситуаційним центром, є реструктуризація кредитної заборгованості, яка включає в себе:

- розробку і реалізацію заходів з врегулювання проблемної заборгованості;
- розробку і реалізацію заходів по залученню інвестицій для підвищення результатів виробничої діяльності позичальника;
- модифікацію кредитного договору;
- погашення заборгованості за рахунок зміни зобов'язань, у тому числі шляхом надання нового кредиту в погашення заборгованості за діючим кредитним договором (рефінансування);
- уступку права вимоги;
- погашення заборгованості без зміни умов кредитного договору, у тому числі шляхом погашення заборгованості позичальника за рахунок кредитування його дебіторів.

Структурно-логічна схема діяльності ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями показана на рис. 3.1.

Схему позовної діяльності, яку організовує ситуаційний центр наведено в Додатку Ж.

Рис. 3.1. Структурно-логічна схема діяльності ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями в АТ КБ «ПриватБанк»*

*Примітка: Складено автором на основі джерела [19; 46]

Одним з основних напрямів підвищення ефективності діяльності ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями є використання комплексного підходу до врегулювання проблемної заборгованості (рис. 3.2).

Отже, проведені дослідження дозволяють рекомендувати АТ КБ «ПриватБанк» використовувати комплексний підхід до управління проблемною заборгованістю – системно-інтегрований процес управління, який підпорядкований єдиному стратегічному задуму, орієнтованому на погашення простроченої заборгованості та розформування резервів за кредитними операціями, що включає в себе, зокрема:

- SWOT-аналіз можливостей банку по управлінню проблемною заборгованістю (визначення сильних і слабких сторін, а також можливостей і загроз);
- вдосконалення планування діяльності з врегулювання проблемної заборгованості;

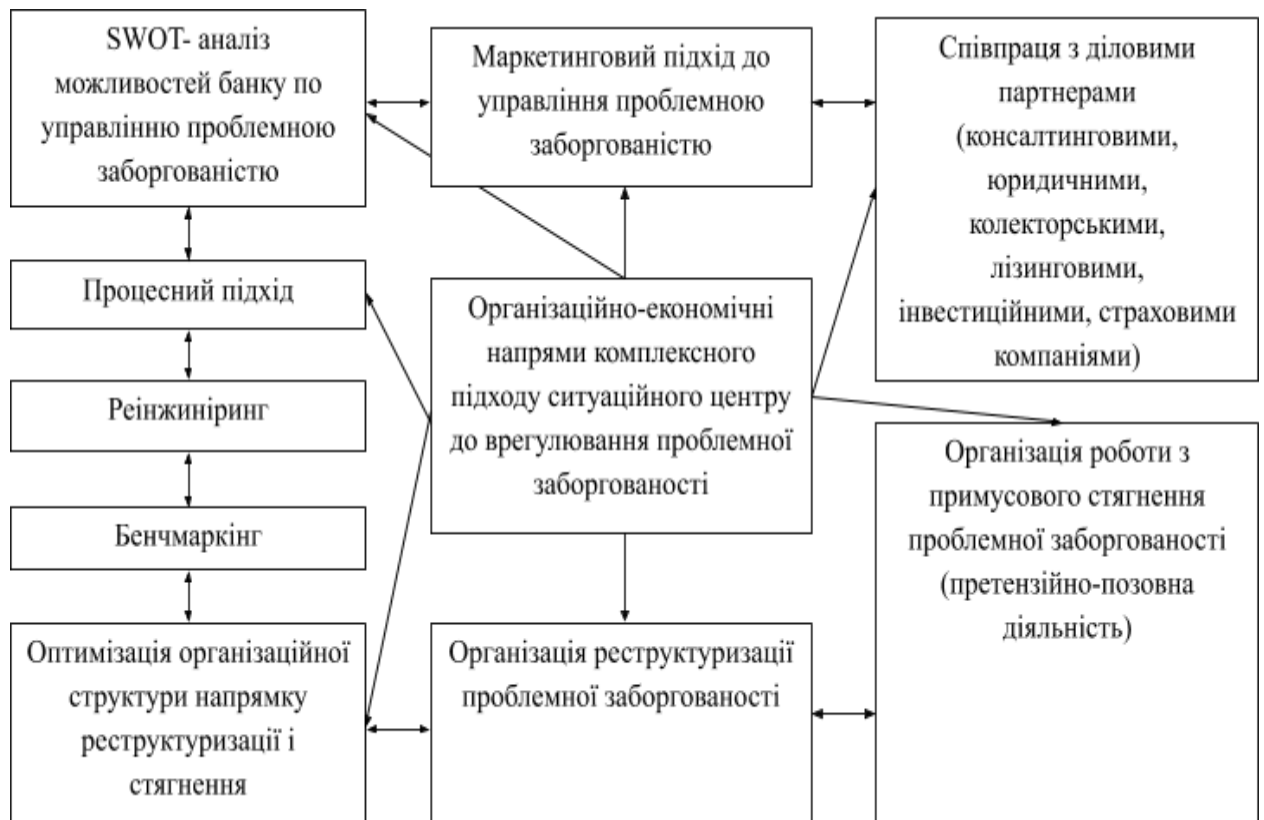

Рис. 3.2. Організаційно-економічні напрями комплексного підходу ситуаційного центру до врегулювання проблемної заборгованості*

*Примітка: Складено автором на основі джерела [19; 26; 32]

- оптимізацію організаційної структури напрямку реструктуризації і стягнення;
- сегментацію наявних та потенційних позичальників-боржників;
- постійне зростання ролі комунікаційної політики, направленої на удосконалення взаємодії із позичальниками;

- впровадження маркетингового підходу до управління проблемною заборгованістю;
- розробку нових та вдосконалення наявних підходів до управління проблемною заборгованістю банку;
- формування та зміцнення позитивного іміджу банку;
- вдосконалення структури кредитного портфеля банку;
- спостереження за діями банків-конкурентів з метою здійснення своєчасної реакції на їхні дії на ринку;
- використання реінжинірингу і бенчмаркінгу з метою вивчення і впровадження кращого досвіду управління проблемною заборгованістю кращими вітчизняними та іноземними банками.

Реалізацію комплексного підходу до підвищення ефективності управління проблемною заборгованістю ситуаційний центр, можна успішно вирішити завдяки співпраці з діловими партнерами – консалтинговими, юридичними, колекторськими, аудиторськими, лізинговими, страховими, інвестиційними та іншими компаніями.

Аналізуючи діяльність з врегулювання проблемної заборгованості АТ КБ «ПриватБанк», слід розглядати як перспективу розвитку цього напрямку створення банком та його діловими партнерами спільного ситуаційного центру.

Вдосконалення управління проблемною заборгованістю, в тому числі з використанням ситуаційних центрів, має у даний час надзвичайно важливе значення для забезпечення подальшого ефективного розвитку АТ КБ «ПриватБанк».

Таким чином, узагальнимо наступні переваги для АТ КБ «ПриватБанк» від створення та ефективної діяльності ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю за кредитними операціями:

1. Можливість використання нових методів та підходів до управління проблемною заборгованістю.

2. Створення ситуаційних центрів управління проблемною заборгованістю дозволить підвищити темпи скорочення простроченої заборгованості, змінити саме традиційне поняття ведення цього виду діяльності.

3. Використання ситуаційного центру як ідеального середовища для співпраці з діловими партнерами, зацікавленими у спільній роботі з позичальниками-боржниками.

4. Можливість підвищення позитивного іміджу. Наявність ситуаційного центру дозволить банку зміцнити позиції і підняти імідж на ринку банківських та фінансових послуг; створить сприятливе підґрунтя для подальшої діяльності та успішної конкуренції.

5. Оптимізація витрат. Нові шляхи та методи управління проблемною заборгованістю дозволяють при оптимальних витратах забезпечити комплексний підхід до розробки та реалізації заходів з врегулювання проблемної заборгованості.

6. Ефективна діяльність ситуаційного центру управління проблемною заборгованістю дозволить банку значно скоротити прострочену заборгованість, розформувати резерви, підвищити конкурентоздатність, знизити витрати, підвищити прибутковість.

Зробимо висновок до третього розділу. В результаті визначеного кола проблем управління проблемною заборгованістю в АТ КБ «ПриватБанк» та слідкуванню курсу нової стратегії банку запропоновано створити ситуаційний центр, для аналітики та прогнозування ризиків на основі скорингових моделей.

Впровадження розробленого алгоритму аналізу безпеки кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» на основі розрахунку рівня функціональних складових безпеки кредитної діяльності банку істотно підвищить ефективність усієї системи управління банком, оскільки дасть змогу безперервно відстежувати й оцінювати стан безпеки, вчасно виявляти загрози та небезпеки, а також приймати ефективні рішення щодо їх мінімізації.

Проведені дослідження дозволяють рекомендувати АТ КБ «ПриватБанк» використовувати комплексний підхід до управління проблемною заборгованістю – системно-інтегрований процес управління, який підпорядкований єдиному стратегічному задуму, орієнтованому на погашення простроченої заборгованості та розформування резервів за кредитними операціями.

ВИСНОВКИ

Отже, зробимо наступні висновки до проведеного дослідження.

Процесу банківського кредитування являє собою комплекс дій, пов'язаних з оформленням, видачею, обслуговуванням та погашенням кредиту.

Процес банківського кредитування складається з певних етапів: попередній, підготовчий, основний та заключний.

Важливим в процесі кредитування банком своїх клієнтів, є фінансовий облік кредитних операцій, який здійснюється у відповідності до Плану рахунків бухгалтерського обліку банків України, на основі якого банк самостійно розробляє внутрішній робочий план аналітичних рахунків.

Бухгалтерський облік кредитних операцій ґрунтується на принципах, загальноприйнятих у міжнародній практиці, зокрема: безперервності діяльності установи банку; стабільності правил бухгалтерського обліку; обережності; поділу звітних періодів (нарахування доходів та видатків); дати операції; переваги змісту над формою; оцінки активів та пасивів; окремого відображення активів і пасивів.

Під проблемним кредитом слід розуміти сукупність простроченої кредитної заборгованості (кредитів/фінансових зобов'язань, відсотків), строк сплати за якою прострочений більше 31 дня за основним боргом та/або відсотками, та частину заборгованості за реструктуризованими, рефінансованими, пролонгованими кредитами, за якими існує ризик несвоєчасного погашення заборгованості, зниження ринкової вартості забезпечення, погіршення фінансового стану позичальника, та/або мають місце організаційні ознаки проблемності.

Проблемні кредити поділяються на прострочені (заборгованості, які не погашені в термін (строк), встановлений договором) та сумнівні. Також виділяють рефінансовані, реструктуризовані, переоформлені, пролонговані кредити.

Методи управління проблемною заборгованістю можуть бути як зовнішні, так і внутрішньобанківські. Розрізняють два основні методи управління

проблемними активами банку: метод реабілітації – розробка у співпраці з позичальником плану дій щодо повернення кредиту; метод ліквідації проблемного кредиту – повне або часткове погашення кредиту за рахунок продажу забезпечення за кредитом або іншого майна позичальника, залучення до погашення кредиту гарантів та поручителів, продаж або передача проблемного активу третій стороні або його списання.

Кредитний моніторинг, спрямований на виявлення, оцінку та ліквідацію можливих ризиків, які виникають на всіх етапах кредитного процесу. А внутрішньобанківський моніторинг включає в себе і контроль підрозділами бухгалтерського обліку процесів щодо повернення банківською установою дебіторської заборгованості на власну користь із суб'єктів кредитних чи інших правовідносин.

Для дослідження обліку проблемної кредиторської заборгованості було обрано АТ КБ «ПриватБанк». Основна діяльність банку включає комерційні банківські операції та обслуговування фізичних осіб в Україні. Станом на 31.12.2020 р. Банк має 1750 функціонуючих відділень в Україні та 19947 банкоматів та терміналів самообслуговування.

Контроль супроводження кредитних коштів в АТ КБ «ПриватБанк» має такі етапи: перший етап – перевірка документів, щодо підтвердження цільового призначення кредитних коштів (через 3-5 днів після перерахування кредитних коштів); другий – перевірка реалізації товару, його цілісність і умови зберігання. Документальна перевірка (через 15-20 днів після перерахування кредитних коштів); третій – вивчення документів та фактичного стану (через 1,5-2 місяці після перерахування кредитних коштів); четвертий – заключний етап. Настання терміну погашення кредиту.

Проведене дослідження показників кредитного портфелю АТ КБ «ПриватБанк» за кредитною якістю у 2015-2017 рр. дало можливість встановити, що: не прострочених та не знецінених кредитів – 13,7% (на суму 32586 млн. грн.); прострочених, але не знецінених кредитів – 0,72% (на суму 1725 млн. грн.);

знецінених кредитів – 85,53% (на суму 202870 млн. грн. з урахуванням резервів на знецінення 28460 млн. грн.). Проведене дослідження дає можливість стверджувати, що кредитам та авансам великим і малим позичальникам з більш тривалою кредитною історією притаманна вища кредитна якість в порівнянні з рештою кредитного портфелю.

Активи балансу банку за 2017 р. зросли на 33265 млн. грн. у порівнянні з 2016 р. або на 15,01%. Зростання активів виникло за рахунок збільшення заборгованості інших банків на 126%, кредитів та авансів – на 11,7%, вбудованих похідних фінансових активів – на 56,6%, інших фінансових активів – на 240,3% та інших активів – на 85,2%.

Два роки АТ КБ «ПриватБанк» вів ризикову кредитно-інвестиційну діяльність, а з 2017 р. – коли в банку запрацювала нова стратегія, почав вести активну діяльність. В структурі активу АТ КБ «ПриватБанк» переважає кредитний портфель, що свідчить про активну роботу банку щодо отримання доходу. Варто зазначити, що на протязі останніх років АТ КБ «ПриватБанк» отримує прибуток, згідно прогнозам McKinsey & Company чистий приріст кредитів фізичним особам збільшиться на 17 млрд. головним чином за рахунок незабезпеченого кредитування

ПриватБанк активує МСБ та корпоративний сектор для збільшення портфелю на 8 та 10 млрд. відповідно

Депозити та ПР зростатимуть помірно (лише ~21% за 2 роки) через зниження відсоткових ставок

Очікується, що валовий дохід збільшиться на 50% головним чином за рахунок збільшення чистого процентного доходу на 8 млрд. грн.

Чистий процентний дохід збільшиться лише на 12% за 2 роки, через покращення практики дотримання стандартів

Ціна ризику має стабілізуватися на рівні 5-6 млрд. з покращеною організацією

Тому в комплексі зі стратегією АТ КБ «ПриватБанк» запропоновано удосконалити систему безпеки кредитної діяльності на основі функціонального підходу.

Впровадження розробленого алгоритму аналізу безпеки кредитної діяльності АТ КБ «ПриватБанк» на основі розрахунку рівня функціональних складових безпеки кредитної діяльності банку істотно підвищить ефективність усієї системи управління банком, оскільки дасть змогу безперервно відстежувати й оцінювати стан безпеки, вчасно виявляти загрози та небезпеки, а також приймати ефективні рішення щодо їх мінімізації.

Проведені дослідження дозволяють рекомендувати АТ КБ «ПриватБанк» використовувати комплексний підхід до управління проблемною заборгованістю – системно-інтегрований процес управління, який підпорядкований єдиному стратегічному задуму, орієнтованому на погашення простроченої заборгованості та розформування резервів за кредитними операціями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» від 21.12.2017 № 2258-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>.
3. Закон України «Про банки і банківську діяльність» № 2121-14 від 07.12.2000 р. зі змінами і доповненнями, в редакції від 04.05.2018 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2121-14>.
4. Закон України «Про заставу» від 02.10.1992 № 2654-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2654-12>.
5. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій із фінансовими інструментами в банках України (Постанова Правління НБУ № 14 від 21.02.2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua/document/download?docId=64650484>.
6. План рахунків бухгалтерського обліку банків України (Постанова Правління Національного банку України № 89 від 11.09.2017 зі змінами і доповненнями, в редакції від 03.04.2018 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0089500-17>.
7. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями (Постанова Правління Національного банку України № 351 від 30.06.2016 зі змінами і доповненнями, в редакції від 17.11.2018 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16>.
8. Про заходи щодо забезпечення погашення кредитів (Постанова Правління Національного банку України від 06.08.2009 № 461) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0461500-09>.

9. МСБО 39 Фінансові інструменти: визнання та оцінка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_015.

10. Бабкова О. С. Банківські установи як «першопрохідці» у впровадженні міжнародних стандартів фінансової звітності // Матеріали Відкритої Міжнародної інтернет-конференції «МСФЗ: дослідження, наука, практика, імплементація» [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://konf.amsfo.com.ua/bankivski-ustanovi-yak-pershoproxidci-u-vprovadzhenni-mizhnarodnix-standativ-finansovo%D1%97-zvitnosti/>.

11. Бажанов О. Є. Характеристика передумов виникнення проблемної заборгованості / О. Є. Бажанов // Економіка сьогодення: актуальні питання й перспективи. – 2016. – № 1. – С. 128-135.

12. Болгар Т. М. Внутрішньобанківський моніторинг як необхідна складова системи оцінки проблемних кредитів банку / Т. М. Болгар // Європейський вектор економічного розвитку. – 2016. – №1(20). – С. 14-26.

13. Болгар Т. М. Управління проблемними кредитами вітчизняних банків у сучасних умовах господарювання / Т. М. Болгар // Бізнесінформ. – 2014. – №1. – С. 248-255.

14. Бондаренко Л. А. Оцінка портфеля проблемних кредитів комерційних банків України в контексті забезпечення стабільності банківської системи / Л. А. Бондаренко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України – 2014. – № 2 (20). – С.169-172.

15. Васюренко О. В. Економічний аналіз діяльності комерційних банків: [навчальний посібник] / О. В. Васюренко, К. О. Волохата. – К.: Знання, 2009. – 464 с.

16. Воробець Л. В. Поняття банківського кредиту та кредитних операцій банку / Л. В. Воробець // Право України. – 2017. – № 12. – С. 62-65.

17. Грабар І. Кредитні операції: поняття, види й юридичні підстави їх здійснення / І. Грабар // Фінансове право. – 2015. – № 4. – С. 64-68.

18. Дзюблюк О. В. Механізм забезпечення якості кредитного портфеля й управління кредитним ризиком банку в період кризових явищ в економіці / О. В. Дзюблюк // Журнал європейської економіки. – 2015. – № 9. – С. 108-124.
19. Дзюблюк О. Сучасні аспекти розуміння сутності і ролі кредиту як економічної категорії / О. Дзюблюк // Світ фінансів. – 2016. – № 1. – С. 7-15.
20. Дробницька О. Р. Проблемні кредити банків: сучасний стан та можливості управління ними через процес сек'юритизації активів / О. Р. Дробницька // Інноваційна економіка. – 2018. – № 6(44). – С. 267-272.
21. Жадан М. І. Кредитні операції комерційного банку та необхідність удосконалення їх бухгалтерського обліку / М. І. Жадан, А. О. Хоменко // Економічний простір. – 2017. – №8. – С. 121-125.
22. Зоря О. П. Облік та аналіз кредитних операцій банку / О. П. Зоря // Ефективна економіка. – 2017. – №10. – С. 78-81.
23. Зоря О. П. Обліково-аналітичне забезпечення кредитних операцій банківської установи у контексті законодавчих змін / О. П. Зоря // Економіка та держава. – 2018. – №7. – С. 70-73.
24. Капран В. І. Банківські операції: [навчальний підручник] / В. І. Капран, М. С. Кривченко, О. К. Коваленко, С. І. Омельченко. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 208 с.
25. Кіндрацька Л. М. Фінансовий та управлінський облік у банках: [підручник] / Л. М. Кіндрацька. – К.: КНЕУ, 2008. – 489 с.
26. Кіреєв О. І. Внутрішній аудит у банку: [навчальний посібник] / О. І. Кіреєв, О. С. Любунь, М. П. Кравець. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 453 с.
27. Кльоба В. Л. Ситуаційний центр банку як ефективний напрям удосконалення управління врегулюванням проблемної заборгованості / В. Л. Кльоба // Науковий вісник НЛТУ України. – 2017. – № 19.8. – С. 240-246.

28. Коренєв О. Г. Облік і аудит у банках: [навч. пос. для студентів вищих навчальних закладів] / О. Г. Коренєв. – Суми: Університетська книга, 2007. – 493 с.
29. Коцовська Р. Р. Операції комерційних банків: [підручник] / Р. Р. Коцовська. – К.: Алерта, 2004. – 500 с.
30. Кузьмінська О. Е. Організація обліку в банках: [підручник] / О. Е. Кузьмінська. – К.: КНЕУ, 2002. – 282 с.
31. Лагутін В. Кредитування: теорія і практика: [підручник] / В. Лагутін. – К.: «Знання», КОО, 2000. – 215 с.
32. Литвин Н. Б. Фінансовий облік у банках: [підручник] / Н. Б. Литвин. – К.: «Хай-Тек Прес», 2010. – 608 с.
33. Літвін Я. А. Проблемні аспекти банківського кредитування в кризових умовах фінансового ринку / Я. А. Літвін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2016. – Вип. 7. – Ч.2. – С. 71-73.
34. Лобозинська С. М. Облік і аудит у банку: [навчальний посібник] / С. М. Лобозинська. – К.: Знання, 2007. – 587 с.
35. Міщенко В. І. Банківські операції: [підручник] / В. І. Міщенко. – К.: Знання, 2006. – 377 с.
36. Міщенко В. І. Стратегічні підходи до управління ризиками функціонування нежиттєздатних банків і обслуговування проблемних активів / В. І. Міщенко, С. В. Міщенко // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2017. – № 10(163). – С. 40-46.
37. Мороз А. М. Банківські операції: [підручник] / А. М. Мороз. – К.: КНЕУ, 2002. – 430 с.
38. Моцук К. А., Юркова О. М. Проблеми обліку та формування резерву під кредитні збитки банків за кредитними операціями [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/eko/07nov2014/30.pdf>.

39. Науменкова С. В. Базель I, II, III: розвиток підходів для зміцнення регуляторної основи / С. В. Науменкова // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2015. – № 177. – С. 39-49.

40. Онищук Е. Реструктуризация проблемного кредита. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.prostobank.ua/zalogi/stati/restrukturizatsiya_problemnogo_kredita.

41. Остапчук Я. М. Класифікація банківського кредиту: позичка, позика, депозит / Я. М. Остапчук // Фінансовий простір – 2015. – №3(19). – С. 88-95.

42. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://privatbank.ua/>.

43. Пісьмаченко Л. М., Бабенко Л. В., Яковенко І. В. Використання облікової інформації для аналізу і оцінки для аналізу і оцінки якості кредитного портфеля в системі управління активними операціями банків / Л. М. Пісьмаченко, Л. В. Бабенко, І. В. Яковенко // Економіка та держава. Міжнародний науково-практичний журнал. – 2016. – №8. – С. 39-42.

44. Погосова А. В. Облікове забезпечення управління кредитними операціями банку / А. В. Погосова // Ефективна економіка. – 2017. – №4. – 177-181.

45. Примостка Л. О. Аналіз банківської діяльності: сучасні концепції, методи та моделі: [монографія] / Л. О. Примостка – К.: КНЕУ, 2011. – 316 с.

46. Примостка Л. О. Фінансовий менеджмент банку: [навчальний посібник] / Л. О. Примостка – К.: КНЕУ, 2009. – 280 с.

47. Серик Ю. В. Управління кредитним портфелем банку / Ю. В. Серик // Економіка і управління. – 2018. – № 4. – С. 75-79.

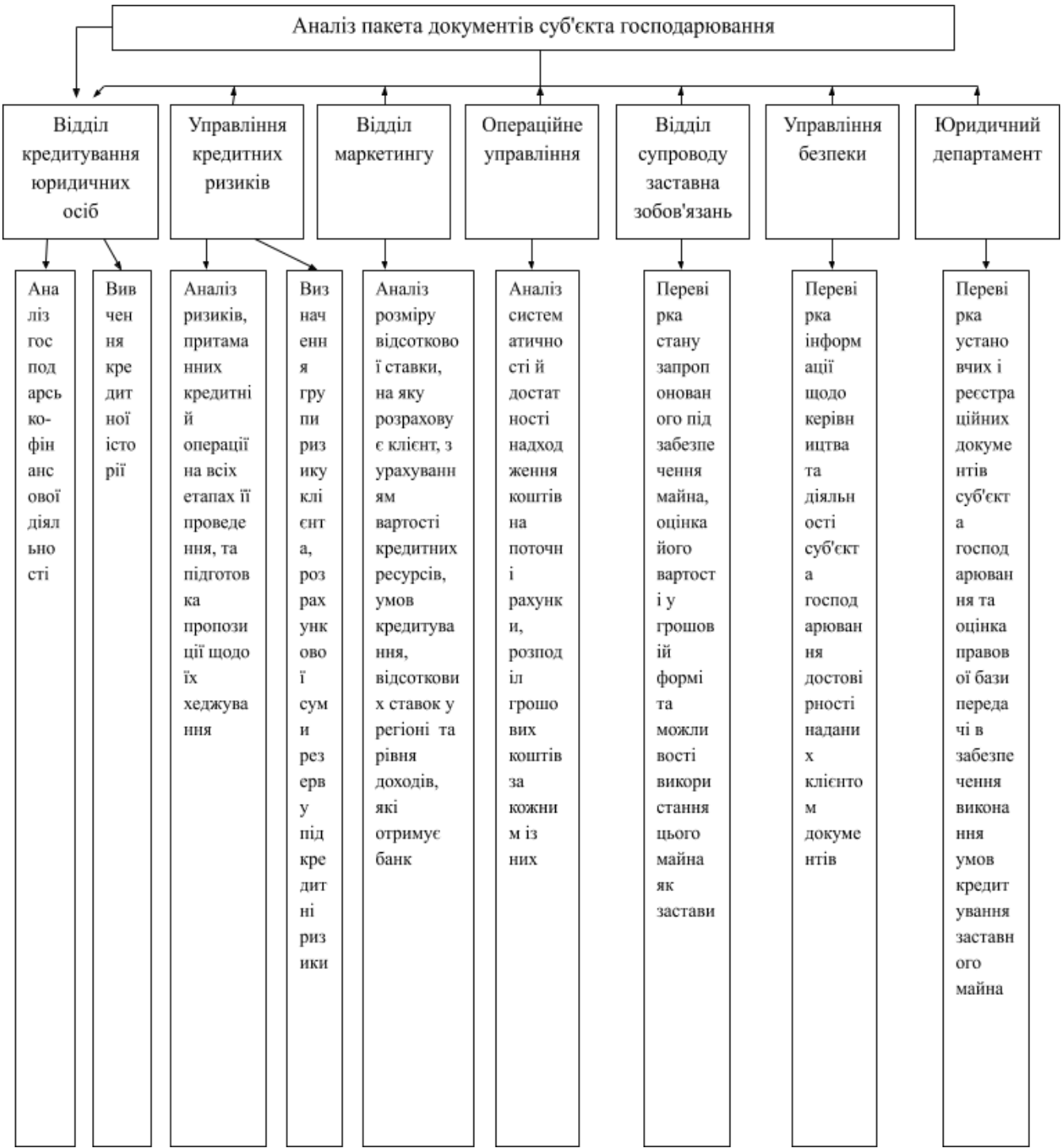
48. Спьяк Г. І. Облік і аудит у банках: [навчальний посібник] / Г. І. Спьяк, Т. І. Фаріон. – К.: Атіка, 2004. – 328 с.

49. Сухарський В. С. Економічний словник-довідник / В. С. Сухарський. – Тернопіль: Богдан, 2002. – 328 с.

50. Ткаченко Н. М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: [підручник для студентів вищих навчальних закладів економічних спеціальностей] / Н. М. Ткаченко. – К.: А.С.К., 2000. – 784 с.

Додаток А

Аналіз пакета документів суб'єкта господарювання [35, с. 212]

Додаток Б

Перелік документів, що надає позичальник банку для отримання кредиту
[48,с. 167]

Пакет документів за призначенням	Склад документів
Документи, що засвідчують право клієнта на отримання кредиту	Засвідчені нотаріально копії установчих (засновницьких) документів (статутів, положень, реєстраційних посвідчень, свідоцтв або патентів); документів, що засвідчують право власності на землю, право оренди та інші документи, що підтверджують правомочність клієнта щодо одержання кредиту; якщо позичальника обслуговує інший банк, то він зобов'язаний подати ще картку зі зразками підписів керівника та головного бухгалтера; виписку (довідку) про наявність коштів на рахунку, довідку про кредитну заборгованість.
Техніко-економічне обґрунтування заходу, що кредитується	Копії контрактів, договорів, включаючи договори оренди приміщень, обладнання та інші документи, що стосуються цього заходу, з розрахунками очікуваних надходжень від реалізації продукції (проведення робіт, надання послуг), які буде використано на погашення кредиту, а також розрахунки прибутку й рентабельності заходу, що кредитується.
Документи для визначення фінансового стану і кредитоспроможності позичальника	Бухгалтерські та статистичні звіти, включаючи звіти про фінансові результати роботи та звіти про стан майна фірми, фінансові плани (бізнес-плани), декларації про доходи, а також висновки аудиторських організацій щодо фінансового стану позичальника; коли розглядається питання про видачу кредиту на придбання майна в процесі приватизації державних і муніципальних підприємств, треба подати копію договору між продавцем і покупцем, що містить відомості про продавця, покупця, посередника, найменування підприємства і його місцезнаходження, склад і ціну активів підприємства, у тому числі ціну земельної ділянки (у разі її продажу) або умови її оренди, кількість і ціну акцій акціонерного товариства, порядок передавання підприємства у власність, форму й строки платежу, взаємні зобов'язання сторін стосовно дальшого використання підприємства.
Форми зобов'язань щодо забезпечення кредиту	Угода про заставу, довідка-перелік (опис) майна, що пропонується позичальником як застava, документи, які засвідчують право власності позичальника на це майно, коли передбачається заставна форма забезпечення кредиту: гарантійний лист, договір поручництва, договір страхування (страхове свідоцтво).

Класифікація банківських кредитів [15, с. 298]

Класифікаційна ознака	Вид кредиту
За терміном кредитування	- короткострокові; - середньострокові; - довгострокові
За суб'єктами кредитування	- надані банкам; - надані небанківським фінансово-кредитним установам; - надані органам державної влади; - надані суб'єктам господарювання; - надані фізичним особам
За об'єктом кредитування	- споживчі; - іпотечні; - фінансування поточної діяльності; - фінансування інвестиційної діяльності; - фінансування зовнішньоекономічної діяльності
За видом валютних цінностей	- в національній валюті; - в іноземній валюті; - в банківських металах
За критерієм забезпечення	- забезпечені; - незабезпечені; - бланкові
За ступенем ризику	- стандартні; - з підвищеним ступенем ризику
За методом надання	- одноразові; - перманентні; - гарантовані
За способом повернення	- з одноразовим поверненням; - погашення у розстрочку; - регресія платежів
За строком повернення	- строкові; - до запитання; - пролонговані; - прострочені
За характером визначення проценту	- з фіксованою процентною ставкою; - з плаваючою процентною ставкою
За кількістю кредиторів	- надані одним банком; - синдиковані кредити; - паралельні кредити

Схема позовної діяльності на врегулювання проблемної заборгованості за кредитними операціями [36, с. 44]

